
KATSO KUINKA NÄEN

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutus

Lahdensivu 2013

Tiina Pölönen

Tiina Pölönen

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Terapeuttinen ohjaustoiminta

Tekijä	Tiina Pölönen	Vuosi 2013
Työn nimi	Katso kuinka näen – Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö kuvasi henkilökohtaisen prosessin, jossa valokuvapäiväkirjan pohjalta rakennettiin valokuvanäyttely. Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa prosessin eri vaiheista, tekijän tunteista ja kokemuksista. Tämän tiedon pohjalta luotiin työpajamalli, joka toimisi tulevaisuudessa ohjaajan työvälineenä.

Ajatus opinnäytetyöhön lähti rakkaudesta valokuvaukseen ja siitä, että tekijä halusi saada valokuvauksesta itselleen työskentelyvälineen ja halusi myös ymmärtää ohjattaviaan paremmin. Ainoa tie tähän ymmärrykseen oli henkilökohtaisen prosessin toteuttaminen. Työn teoria keskittyi valokuvaan ja sen merkityksiin, valokuvapäiväkirjaan, valokuvaterapiaan ja terapeuttiseen valokuvaukseen, jotka olivat prosessin ymmärtämisen kannalta tärkeässä roolissa.

Työn aineisto koostui valokuvapäiväkirjasta, työpäiväkirjasta, prosessin aikana otetuista valokuvista ja näyttelystä saaduista palautteista. Opinnäytetyö oli prosessikuvaus ja sen lopputuloksena oli kokemusten esille tuomisen lisäksi työpajamallin luominen ohjaajan työvälineeksi.

Opinnäytetyössä tutkittiin, kokeiltiin, koettiin ja luotiin. Työstä saatu tieto ei ole yleistettävissä kaikille, koska kokemukset ovat aina yksilöllisiä. Opinnäytetyö oli yhden henkilön kokemus valokuvasta työvälineenä.

Avainsanat Valokuvapäiväkirja, valokuva, kokemus, prosessi, näyttely

Sivut 43 s. + liitteet 6 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Crafts and Recreation
Therapeutic Crafts and Recreation

Author

Tiina Pölönen

Year 2013

Subject of Bachelor's thesis

From a photo diary to an exhibition

ABSTRACT

The thesis describes a personal process, in which a photo diary served as a base for an exhibition. The objective of the thesis was to produce information about different steps of the process, the author's feeling and experiences. Based on the information, a model for a workshop was created. The model could be used as a tool for instruction in the future.

The idea for the thesis started from a passion for photography. In addition, the aim was to create a tool for instruction and gain a better understanding of clients' experiences. The only way to this understanding was to implement the personal process. The theoretical background of the thesis focused on photograph and its meanings, photo diary, photo therapy and therapeutic photography, which all had a significant role in understanding the process.

The thesis includes the photo diary, the working diary and photos taken during the process and feedback from the exhibition. The thesis is a process description and it reveals the author's experiences and includes a model for a workshop.

During the thesis process things were explored, tested, experienced and created. Information yielded by this thesis process cannot be generalized, because experiences are always individual. The thesis describes an individual experience about using photographs as a tool.

Keywords Photo diary, photograph, experience, process, exhibition

Pages 43 p. + appendices 6 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	2
3	AINEISTON KERUUMENETELMÄT JA ANALYYSI.....	2
4	VALOKUVA JA SEN MERKITYS	4
4.1	Valokuvapäiväkirja	7
4.2	Valokuvaterapia	8
4.3	Terapeuttinen valokuvaus	10
5	NÄKÖKULMANA OMA KOKEMUS	11
5.1	Minä ja valokuva.....	12
5.2	Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessikaavio	13
6	VALOKUVAPÄIVÄKIRJASTA NÄYTTELYKSI.....	14
6.1	Lähtökohdat ja suunnittelu	15
6.2	Valokuvien valinta	16
6.3	Valokuvista kokonaisuudeksi.....	18
6.4	Näyttelyn kokoaminen ja pystytys	20
6.5	Katso kuinka näen 12.3.–12.4.2013	25
6.6	Katso kuinka näen – näyttelyn purku	28
6.7	Palaute ja arviointi.....	29
7	TULOKSET.....	34
8	KATSO KUINKA NÄEN – TYÖPAJAMALLI.....	36
9	POHDINTA.....	39
	LÄHTEET	41
	KUVALUETTELO	43
Liite 1	Katso kuinka näen -näyttelyn mainos	
Liite 2	Esittely näyttelystä	
Liite 3	Palaute näyttelystä (3/3)	

1 JOHDANTO

”Katso kuinka näen. Maailmani on oikein päin. Näe minut silmilläsi.” (Pölonen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Kuva 1. Tekijän tapa nähdä maailmaa

Alkulausahdus pyytää sinua katsomaan maailmaani siten, miten minä näen ja koen sen. *Katso kuinka näen – valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi* opinnäytetyö on henkilökohtaisen prosessin tuotos, jossa perehdytään prosessin tuottamiin kokemuksiin ja sen eri vaiheisiin. Prosessin tavoitteena on selvittää, millaisia tuntemuksia ja kokemuksia se herättää tekijässään ja miten valokuvapäiväkirjan pohjalta rakennetaan valokuvanäyttely. Ammatillisena tavoitteena on selkeyttää ja havainnoida prosessin eri vaiheita ja kehittää sitä kautta omaa osaamistani.

Miksi valokuvaus? Miksi valokuvapäiväkirja? Miksi näyttely? Paljon kysymyksiä mutta siihen löytyy yksinkertainen vastaus, rakkaudesta valokuvaukseen ja siihen, että haluan luoda itselleni työskentelyvälineen, josta voin muodostaa ohjauksellisen kokonaisuuden. Opinnäytetyöni kirjoitusasu on osittain tarinanomaista, mutta se on mielestäni sopivin tapa tuoda esille kokemuksia ja ajatuksia. Kursivoidut ja lainausmerkein varustetut tekstiosiot ovat suoria lainauksia työpäiväkirjastani, jos tekstin yhteydessä ei ole toisin mainittu.

Valokuvaus on aihealueena laaja, joten aihetta tuli rajata. Rajauksen myötä valokuvaus tiivistyi aiheena valokuvapäiväkirjaan ja näyttelyn rakentamiseen. Työ koostuu itselleni jostain tutusta eli valokuvapäiväkirjasta, mutta myös täysin tuntemattomasta aiheesta, joka oli näyttelyn rakentaminen. *Katso kuinka näen – Kuvia valokuvapäiväkirjastani vuosilta 2009–2013* –näyttely pidettiin Hämeen ammattikorkeakoulun Lahdensivun kampuksen Ilmarila-rakennuksen galleriassa 12.3.-12.4.2013.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltävät aiheet auttavat ymmärtämään prosessin herättämiä tunteita ja kokemuksia sekä myös sitä millainen vaikutus valokuvalla on. Aineistoa on kerätty havainnoimalla ja valokuvamalla prosessin eri vaiheita. Havainnointia on taltioitu kirjoittamalla työpäiväkirjaa ja prosessin aikana otetut valokuvat ovat tukemassa tätä aineistoa. Työpäiväkirja on opinnäytetyön yksi aineiston keruuvälineistä, joten sitä ei tule sekoittaa valokuvapäiväkirjaan, jonka olen koonnut 2009-2013 vuosien aikana. Havainnoinnin ja valokuvien lisäksi aineisto koostuu näyttelystä saadusta palautteesta.

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessissa syntyneitä tuloksia ja ajatuksia käsitellään luvusta 3. lähtien. Työssä syntyneiden tulosten sisältö muodostuu omasta tavastani nähdä ja hahmottaa maailmaa, koska tässä prosessissa ollaan tekemissä kokemusten ja tunteiden kanssa. Pohdintaosuudessa luodaan kokonaiskatsaus prosessiin ja sen tuomiin ajatuksiin. Pohdintaosuus haastaa lukijansa kokeiluun, josta sinä päätät, kannattaako siihen tarttua.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyöni pääkysymys on seuraava:

Kuinka rakentaa valokuvapäiväkirjan pohjalta näyttely?

Apukysymyksiä ovat seuraavat:

- Millainen prosessista muodostuu, kun valokuvapäiväkirjasta rakennetaan näyttely?
- Kuinka näyttelyn valokuvat valikoituvat valokuvapäiväkirjasta?
- Millaisia tunteita ja kokemuksia syntyy prosessin aikana tekijässä?
- Millä tavalla valokuvapäiväkirjan kuvien esille tuominen näyttelyssä vaikuttaa tekijään?
- Millaisia asioita tulisi huomioida, kun ohjaa prosessin asiakkaille?

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa henkilökohtaisen omaproessin kautta millaisia tuntemuksia ja kokemuksia valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessi herättää tekijässään. Tavoitteena on saada henkilökohtainen kokemus siitä, kuinka valokuvapäiväkirjasta rakennetaan näyttely. Opinnäytetyön tavoitteena on havainnoida ja selkeyttää sitä, mistä eri osista prosessi muodostuu ja luoda työpajamalli ohjaajan työvälineeksi.

3 AINEISTON KERUUMENETELMÄT JA ANALYYSI

Opinnäytetyössä käytetään pääasiallisena aineiston keruumenetelmänä havainnointia. Kerättävä aineisto on kokemuksia, tuntemuksia ja ajatuksia tapahtuneista asioista. Työpäiväkirja ja valokuvaus toimivat aineiston keräysvälineinä. Työpäiväkirjasta löytyvät perustelut prosessissa tehdyille valinnoille. Työpäiväkirjaan myös kirjataan tekijän kokemukset ja tunteet läpi koko prosessin. Opinnäytetyössä tuodaan esille työpäiväkirjasta teki- jälleen tärkeimmät kirjoitukset.

Valokuvaamisella taltioidaan prosessin eri vaiheita tekijän näkökulmasta. Opinnäytetyön aineisto koostuu myös näyttelyssä kerätyistä palautteista. Näyttelyn palautteiden keräämiseen käytettiin kävijää osallistavaa palaute-lomaketta. Palaute-lomaketta ja sen tuottamaa aineistoa käsitellään luvussa 4.7.

Aineistonhankintamenetelmänä havainnointi eli observointi pyrkii koamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä seuraamalla ja tekemällä havaintoja. Havainnot kohdistuvat ihmisten käyttäytymiseen ja toimintaan. Havaintoja voidaan dokumentoida useilla eritavoilla kuten: muistiinpanoilla, valokuvaamalla, äänittämällä ja videoimalla. Havainnointitavat ovat jäseneltävissä ja havainnoijan rooli voi olla erilainen eri tutkimusotteissa. Havainnointi voidaan toteuttaa ulkopuolisesta tai sisäpuolisesta näkökulmasta suhteessa tutkittavaan kohteeseen. Sisäpuolisen havainnoinnin näkökulmasta tutkija toimii osana havainnoitavaa tilannetta. (Havainnointi eli observointi 2012.)

Työpäiväkirja on tekijän oma henkilökohtainen dokumentti, jossa kuvataan sanallisesti tai kuvallisesti opinnäytetyöprosessia. Sen tarkoituksena on toimia muistina, josta löytyy tiedot mitä ratkaisuja teit ja mitkä johtivat niihin ratkaisuihin. (Vilka & Airaksinen 2003, 19.) Opinnäytetyössäni olen ollut tutkija ja tutkittava kohde. Olen havainnoinut prosessia, sen aikana tekemiäni valintoja ja kokemuksia, jotka olen kirjannut työpäiväkirjaan ylös.

Aineiston käsittelyssä käytetään fenomenologista analyysia. Jyväskylän Humanistisen tiedekunnan sivuilla fenomenologista analyysia kuvaillaan seuraavanlaisesti: Fenomenologinen analyysi on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, joka pohjautuu välittömien havaintojen tekemiseen ja tutkimuskohteesta saadun kokemuksen pohdintaan ja reflektointiin. (Fenomenologinen analyysi 2012.)

Lähtökohtana analyysissa on tutkijan avoimuus ja tutkittavaa kohdetta pyritään lähestymään ilman ennalta määriteltyjä oletuksia. Fenomenologinen analyysi voi tarkastelun lisäksi koostua tutkijan itsensä ja omien prosessien tarkastelusta. Analyysin eri orientaatiot voivat painottua tutkittavien ihmisten tai tutkijan omiin kokemuksiin, tulkintojen tekemiseen tai ruumiillisiin kokemuksiin. (Fenomenologinen analyysi 2012.)

Lähdin prosessiin ilman ennalta määriteltyjä oletuksia. Minulla ei ollut olemassa taustatietoa tai teoriaa ennen prosessin alkamista. Vasta prosessin päättymisen jälkeen perehdyin aiheesta löytyvään teoriaan, jota olen opinnäytetyössäni tuonut esille luvussa 2. Työpäiväkirjan aineistoa käsitellen suorilla lainauksilla, kuvaamaan tunteita ja ajatuksia, joita prosessissa on syntynyt, mutta myös tehden niistä yhteenvetoja ja tulkintoja. Prosessin aikana otetut valokuvat on jaettu raportoinnin alkuvaiheessa tietokoneella aikajärjestykseen. Opinnäytetyöraportin muodostuessa, valokuvista on valittu tekstiä parhaiten tukevat kuvat. Niiden tarkoituksena on visuaalisesti täydentää tunnelmia ja prosessin eri vaiheita.

Näyttelystä kerättiin kävijöiden palautteita osallistavalla palautelomakkeella. Kyseisiä palautteita käsitellään näyttelyn pitäjän näkökulmasta ja siitä millainen vaikutus saaduilla palautteilla oli tekijään. Näyttelyn palautteet on analysoitu tekemällä niistä yhteenvetoja ja kuvaillen niiden herättämiä tuntemuksia näyttelyn pitäjässä. Palautteen analysoinnissa on etsitty pääteemat, jotka tuovat esille keskeiset ajatukset kävijöiden näkökulmasta. Tulee muistaa ettei palaute ei ole opinnäytetyön pääroolissa, vaan yksi osa kokonaisuutta.

4 VALOKUVA JA SEN MERKITYS

Opinnäytetyöni käsittelee valokuvausta, joten tässä luvussa perehdytään valokuvaan ja sen merkityksiin. Luvussa käsitellään myös valokuvapäiväkirjaa, valokuvaterapiaa ja terapeutista valokuvausta.

Valokuva käsitteenä on varsin yksinkertainen. Jo sanana valokuva viittaa kameralla tuotettuun kuvaan, joka on täysin arkinen ja monelle tuttu. Suomen kielen sanakirja puolestaan esittelee valokuvan valokemian menetelmillä kehitettävään kameran objektiivin tallentamaan kuvaan. Teknisesti suuntautuneiden valokuvan tutkijoiden mielestä jo pelkkä negatiivi on valokuva, kun taas puolestaan taiteen tutkijoiden mielestä vasta valokuvaajan itse tekemä ja viimeisteleminen vedos on miellyttävä tarkastelun kohde. Taidehistorian näkökulmasta esillä ollut ja signeerattu kuva on ”valokuvateos”. Lehti-, mainos- ja muotikuvauksen osalta taas merkitystä on painetulla materiaalia. Ei-ammattilaiselle valokuva voi puolestaan olla se nuhjuinen kuva lähimmäisestään lompakossa, josta ei välttämättä enää tarkalleen muista, missä ja milloin se on otettu. (Palin 2009, 12.)

Valon ja kuvan voima yhdistyy valokuvassa ja sen avulla kyetään tuomaan päivänvaloon asioita, joita sanat eivät riitä kuvailemaan (Halkola 2009, 13). Vastaanottajalle ja kuvan tekijälle valokuva voi olla hetken häivähdys kuvien valtavasta massasta. Tosin valokuva toimii tekijän ja katsojan kohtauspäikkänä ja siihen hetkeen latautuu merkityksiä. Valokuva herättää mieleen toisia kuvia ja niiden siivittämänä ajatuksia, muistoja ja tunteita. (Saraste 1996, 169.)

Valokuva on kuvaajan näkemys todellisuudesta. Valokuva määritellään tietosanakirjoissa siten, että valokuva on objektiivin kautta valonherkälle kuvakselle muodostunut kuva, jossa on yleensä perspektiivi. Valtaosa valokuvista otetaan pelkästään puhtaiksi tallenteiksi talouden, tieteen ja opetuksen käyttöön tai muistoiksi. Valokuvat voivat olla myös viestejä lehden lukijoille tai kuvaajan lähipiirille, että tämän olen itse nähnyt ja kuvannut ja tässä olen itse. Kameran esille ottaminen korostaa tilanteen merkittävyyttä. (Saraste 1996, 138.)

Yleisiä asioita, joita on historiassa lähes aina kuvattu, ovat hääkakun leikkaus ja syntymäpäiväkakun kynttilöiden puhaltaminen. Hääkuvasarjat ovat myös toinen toisensa kaltaisia ja kotialbumeista harvemmin löytyy yksilöllisyyttä, vaikka ihmiset olisivat eläneet hyvinkin erilaista elämää toisiinsa nähden. Kuvatut asiat eivät kuitenkaan ole yhteneviä heränneiden muistojen kanssa. Jäykät edustuskuvat jäävät sellaisinaan arkistoihin, jos niistä ei ole kirjoittanut itselleen muistoja päiväkirjaan. Albumi on julkinen ja päiväkirja yksityinen ja kansakunnan albumina ovat toimineet tiedotusvälineet. (Saraste 1996, 138.)

Valokuva pystyy kertomaan paljon ryhmistä. Ryhmä näyttäytyy kuvassa reaalisena, toisin kuin kirjallisuudessa, jossa kuvailun luonne on paljon yksityiskohtaisempi ja sidonnainen kirjailijan omaan ajatukseen ja maailmaan. Kaksi ihmistä tai suurempi ryhmä on todellisuudessa läsnä samassa tilassa ja tilanteessa. Valokuva on muotoutunut yksilön minäkuvan ja kansallisen identiteetin muovaajaksi. Siitä kehittyi myös historiassa vallan ja valvonnan väline. Valokuvaus merkitsi valtaa, jonka kuvaaja kohdisti kuvattavaan, oli kyse sitten vaikka hevosvarkaan tallettamisesta arkistoon. (Koski 1999, 21-30.)

Valokuvan keskeinen ominaisuus on sen nopeus hetken vangitsijana. Alkuhistoriasta alkaen on tunnettu kameran ainutlaatuinen mahdollisuus luonnonilmiöiden, valaistusuhdeiden ja sääefektien elävään havainnollistamiseen siten, että kuvassa oleva ilmiö nousee keskeiseksi aiheeksi. Maa-alaus on useimmiten tekijänsä yksityiskohtainen tulos, kun taas puolestaan valokuva voi vangita jotain sellaistaikin, mitä valokuvaaja ei ole kuvaushetkellä huomannut. Tämä sattuma ja yllätys on valokuvaajan tärkeä liittolainen tai vihollinen. Valokuvaajan on oltava valppaana tunnistamaan aiheensa ja valmiina taltioimaan sen, kun hetki on kohdalla. (Saraste 1996, 149-150.)

Valokuva ei pelkästään ole sitä mitä siinä näkyy, vaan se on myös osittain piilokuva. Goethe on aikanaan sanonut, että ihminen näkee, mitä tietää; näemme siis sekä enemmän että vähemmän kuin kuva oikeastaan tarjoaa. Osa kuvan pääkohdista jää huomioimatta samanaikaisesti, kun katsoja liittää siihen omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Kuvaajan tulisi kuvien rakentamassa ajatella yleisönsä mahdollisuuksia viestin vastaanottamiseen, ymmärtämiseen ja elämyksen saamiseen. Valokuva saa alkunsa havainnoista, joista kuvaaja kykyjensä ja halujensa mukaan kokoaa oman kokonaisuutensa. Tämä on valokuvaajan prosessin loppupiste, mutta siitä alkaa uusi prosessi, joka on katsojan kokemus. (Saraste 1996, 170.)

Valokuvilla on välitön vaikutus katsojan mieleen ja tunteisiin. Epäsuorasti kuva voi vaikuttaa laajemmin ja voimakkaammin kuin katsoja kuvittelee. Siitä syystä kuvan ja todellisuuden tai kahden kuvan välinen assosiaatio voi tuntua yllätykselliseltä ja kuvien herättämät mielleyhtymät uusilta. (Saraste 1996, 185.) Valokuvan ”hyvyyttä” voidaan tarkastella monella eri tavalla, kuten esimerkiksi kuvan taiteellisuudella ja vaikuttavuudella ihmismieleen, sommittelulla, teknisellä onnistumisella tai journalistisella kertovuudella. (Mikä on digitaalinen valokuva? 2004.)

Valokuvilla kyetään opettamaan, kertomaan, hallitsemaan, valehtelemaan ja vaikuttamaan katsojaan ja tekijään. Valokuva on väline muistojen luomiseen ja tallentamiseen, tiedonvälitykseen ja luovaan ilmaisuun. Valokuva voi olla näitä kaikkia yhtä aikaa. Kamera on loistava väline olla yhteydessä ihmisten kanssa tai piiloutua heiltä. Kamera toimii ihmisten mielestä vakuuttavana hetken vangitsija. Valokuvaus soveltuu erinomaisesti erilaisten ilmiöiden ja kohteiden tallentamiseen ja muistojen keräämiseen. (Saraste 1996, 190.)

Ominaisuus, joka valokuvasta löytyy, on sen suhde aikaan ja sen kykyä tallentaa hetkiä. Valokuvan ottamisen hetkestä aina sen tarkasteluajankohtaan syntyy jännite, ja se voi herättää ajatuksia ajatuksien perään. Se mahdollistaa myös syventymisen yhteen kuvaan pitkäksi aikaa. Digitaalisuus puolestaan mahdollistaa kuvamanipulaation ja visuaalisen informaation muuttamisen ja muokkaamisen. Samassa kuvassa voidaan yhdistää nykyisyyttä ja menneisyyttä. Kuva heijastaa totuttua, mutta ainoastaan rajattua sellaista. Valokuva välittää kuvaajan, kuvatun henkilön kuvaushetkellä kokemia tunteita ja ajatuksia sekä heijastaa myös kuvan vastaanottajan katsomisen hetkellä kokemia tunteita ja ajatuksia. Valokuva voi myös heijastaa kuvanvalmistusta tai kuvavalintaa tekevän henkilön valinta- ja valmistumisprosessin aikana kokemia tunteita ja ajatuksia. Valokuva-albumi kertoo tarinaa kuvatusta kohteesta, mutta samalla se on tarina myös kuvien valitsijasta. (Hentinen 2009, 41.)

Roldan Barthes määrittelee valokuvan toiminnallisuuden sen aiheuttaman tunteen laadun mukaan. Määrittelyn mukaan kuvat jaetaan studium-kuviin ja punctum-kuviin. Studium-kuvia ovat tavallisia kuvia, joiden tarkoitusperä on katsojalle yleisluonteinen. Tärkeintä on, että kuva ei herätä katsojassa syviä tunnetasoja. Punctum-kuvat puolestaan herättävät henkilökohtaisen tunnetason yhteyden, jonka tunne on niin vahva aivan kuin nuoli iskeytyisi. Kuva voi olla omaelämäkerrallinen, lehtikuva, dokumenttikuva, taidekuva tai ihan mikä tahansa muu kuva, mutta tärkeintä on että kuva koskettaa. Kuva voi koskettaa hätkähdyttävästi tai myös positiivisesti hyvällä tavalla. (Halkola 2009, 56.)

Valokuvalla voidaan tavoittaa sellaisia tunteita, jotka ovat liian jäsenymättömiä tai vahvoja, ettei niitä kykene kuvailemaan sanoin. Yhteen ainoaan valokuvaan voi kiteytyä tietyn elämänvaiheen, ihmissuhteen tai menetyksen tunnekokonaisuus. Valokuvan merkitykset muodostuvat katsojan kokemushistoriasta ja tavasta hahmottaa todellisuutta. Valokuvat mahdollistavat syy- ja seuraussuhteiden tulkintaa ja ihminen saa valokuvasta juuri sen informaation, jonka kykenee vastaanottamaan. Itsensä hyväksyntä juuri sellaisenaan voi edetä pienin vaihein, kun löytää omakuviensa joukosta yhden kuvan, jossa pitää itsestään. (Savolainen 2009, 216.)

Kuvia nähdään ja omistetaan, niitä myös nautitaan ja piilotetaan muilta näkymättömiin. Ulla Karttusen sanoin: *”Kuvia on käytetty: Nautintoon. Toisintoon. Toistoon. Instituutioon. Pakkoliikkeeseen. Keräilyyn. Kulttiin. Rituaaliin. Sopeutukseen. Rekisteriin. Rikokseen. Kieltoon. Taiteeseen.”* (Erävaara 2009, 197.)

4.1 Valokuvapäiväkirja

Valokuvapäiväkirja on tekijänsä henkilökohtainen projekti, jossa hän säännöllisellä valokuvauksella taltioi itselleen merkityksellisiä valokuvia. Valokuvapäiväkirja auttaa ymmärtämään ja näkemään ympärillä olevan maailman, toimii muistin tukena ja palauttaa mieleen hetkiä, ajatuksia ja tunteita eletystä elämästä. Valokuvan luonne on nimenomaan moniaistisuus, jolloin kuvan herättämät muistot on tunnettavissa eri aisteilla. Valokuvapäiväkirjan tärkein puoli on siinä, että valokuvaaja käy jatkuvaa dialogia itsensä kanssa. Dialogin tarkoituksena on tuottaa merkityksiä omaan elämään. (Mikä on valokuvapäiväkirja? – What is photodiary? 2013.)

Valokuvapäiväkirjan ollessa tekijänsä henkilökohtainen projekti ei se välttämättä tarkoita sitä, että se olisi yksityinen. Valokuvapäiväkirja voi olla myös julkinen. Sen muotoa ei ole tiukasti määritelty, vaan se voi olla esimerkiksi henkilökohtainen blogi, perinteinen verkkosivu, valokuvaalbumi, kenkälaatikollinen kuvia, negatiiviarkisto, kuva-arkisto kovalevyllä tai osa jotain verkkopalvelua. Valokuvapäiväkirjan vaarana voi olla toiminnan muuttuminen mekaaniseksi napinpainallukseksi, joten on tärkeää yhdistää valokuvaukseen reflektointi eli oman toiminnan, ajattelun ja omien tuntemuksien pohdinta. Reflektoinnista puolestaan syntyy kuvien merkityksellisyys. (Mikä on valokuvapäiväkirja? – What is photodiary? 2013.)

Ihmisen onnellisuuden rakentamisen perustana on tutkia kuvien herättämiä näkemyksiä omista ja läheisten ihmisten tarpeista. Omakuvat puolestaan näyttävät kuvassa esiintyvälle ihmiselle sen, kuinka hän kokee itsensä. Omakuvassa näkyvät suru, pettymykset ja hylkäämiset, mutta myös rakastetuksi ja hyväksytyksi tuleminen. Nykyaikana on opeteltava katsomaan itseään hyväksyvästi. Arjen teemojen toistuva kuvaaminen tuo esille elämän eri tasot hyvine ja huonoine puolineen. Kuvaamalla pystytään vahvistamaan haluttuja kohteita, jotka koskevat yksilöä tai yhteisöä. Kuvat voivat korjata rikkinäisiä ja ristiriitaisia asioita, mutta niistä voi saada myös lohtua, turvaa ja tukea muutosprosesseihin. Valokuvaaminen on luova prosessi, jossa lopputulosta ei voi tietää etukäteen. Tärkeintä on kuvata teemoja, jotka tuntuvat merkityksellisiltä, vaikkei osaisikaan siinä hetkessä selittää että miksi. Luovuus vaatii epävarmuudentilan ja epäonnistumisen mahdollisuuden sietämistä. (Savolainen 2009, 218-222.)

Valokuvapäiväkirjatyöskentely on terapeutista, olematta kuitenkaan terapiaa. Valokuvapäiväkirja työskentelyssä ei olla asiakas-terapeutussuhteessa. Valokuvapäiväkirja voi olla konkreettinen päiväkirja, johon ”leikkaa ja liimaa” tekniikalla kokoaa elämänsä näkyväksi. Se voi olla myös julkinen tiedosto kaikkien nähtävillä internetissä. Kyse on valokuvapäiväkirjan tekijän omasta tavasta havainnoida ja nähdä ympärillä olevaa maailmaa. Työskentely on omaehtoista ja siinä voi hyödyntää omakuvia, arjen teemoja sen hienoudessa ja kamaluudessa. Valokuvalla voi olla jo merkitys sen ottohetkellä, mutta merkitys voi ajan kuluessa muuttua ja ymmärrys kasvaa, mikä voi olla tie oman itsensä ymmärtämiseen.

Kamera taltioi juuri sinun elämäsi, jokapäiväistä arkeasi ja mahdollisia unelmiasi sekä tuottaa ihannekuvia (Erävaara 2009, 199). Valokuvatessa arki ja identiteetin moninaisuus todentuu, jäsentyy ja merkityksellistyy. Näin tapahtuu erityisesti omakuvien kautta. Usein valokuvat jaetaan käyttökuviin ja taidekuviin. Kuitenkin taide on myös käyttötapa, joten kaikki valokuvat voidaan ymmärtää käyttökuvina. Valokuvat ovat tie kohtaamisiin ja todellisuuden hahmottamiseen. Erävaara käyttää itse kuviansa: ”Minuuksiin. Arkeen, Albumeihin. Omaan paikkaan. Kertomuksiin. Kanssakäymisiin. Kohtaamisiin. Väärinymmärrykseen. Hämmennykseen. Lohdutukseen. Itsen paikantamiseen. (Erävaara 2009, 198.) Valokuvapäiväkirjassa todentuvat nämä Erävaaran kirjoittamat asiat siitä, mitä kamera taltioi ja mihin kuvia käytetään. Valokuvapäiväkirja on oma muisto, joka jäsentää tekijälleen itseään ja ympärillä olevaa maailmaa. Valokuvien kautta joskus ympärillä olevat rumat tai ikävät asiat voivat saada uuden ja kauনিin merkityksen.

Valokuvapäiväkirja on ollut itselleni väline taltioida hetkiä, tunteita, ajatuksia ja oivalluksia omaan muistojen arkistoon. Itselleni valokuvapäiväkirja on tapa ilmaista itseäni ja havainnoida asiat ja tapahtumat ympärilläni. Oma tapani pitää valokuvapäiväkirjaa on kuvata yhdestä kolmeen kertaan viikossa huolellisella ajatuksella tai vain painaa nappia sopivan hetken tullessa kohdalle. Itse kokosin valokuvapäiväkirjaa tietokoneelleni ja kotialbumiin. Tämän lisäksi olen julkaissut joitain yksittäisiä kuvia verkkosivuilla facebookissa. Enimmäkseen tämä henkilökohtainen projektini on ollut yksityinen, mutta olen välillä raottanut sitä pikkuisen muulle maailmalle ja opinnäytetyön kautta raottanut vielä vähän enemmän.

4.2 Valokuvaterapia

Valokuvaterapia on valokuvan ja valokuvauksen menetelmällistä käyttöä psykoterapissa tai terapeuttisessa työssä. Menetelmiä valokuvaterapissa voidaan määritellä asiakkaan tarpeiden ja terapiaprosessin tavoitteiden mukaan. Eri menetelmät, joita valokuvaterapissa käytetään, ovat asiakkaan omaelämän kerrallisten valokuvien käyttäminen, symbolisten tai assosiativisten valokuvien käyttäminen sekä uusien valokuvien ottaminen ja niiden käyttö terapeuttisena välineenä. Työn perustana tulee olla työntekijän terveys-, sosiaali- tai kasvatusalan ammattipätevyys. (Halkola 2009, 15.)

Perusidea valokuvaterapiassa on, että valtavasta valokuvatarjonnasta valitaan emotionaalisesti magneetin tavoin kiinnostusta herättäneet kuvat, joiden sisältöä lähdetään tarkemmin tarkastelemaan moniulotteisesti keskustellen ja tarkastellen. Kuvien herättämiä merkityksiä nostetaan, seulotaan, ongitaan, kirkastetaan ja rikastetaan. Kuvien kanssa ei tarvitse pitäytyä sanallisessa tarinoinnissa, vaan voi antaa tunteiden johdattaa uusille aikamatkoille. (Halkola 2009, 57.)

Valokuvaterapeuttisessa työssä käytetään asiakkaalle merkityksellisiä valokuvia, jotka toimivat välineenä itsehavainnointiin, ymmärrykseen ja muutokseen. Terapeuttisen prosessin mahdollistaa eläytyminen valokuvien maailmaan, jossa aistit herkistyvät tunteille ja muistoille ja joille jää runsaasti tilaa. Valokuva ja valokuvaus on tie menneisyyden muistoihin, tiedostamattomaan nykyhetkeen ja tuleviin toiveisiin. Valokuvaterapiassa asiakkaan on mahdollista nähdä elämänsä uudesta näkökulmasta ja oppia itsestään uutta ja kenties muuttua. (Halkola 2009, 13.)

Valokuvaterapian opettamisessa ja oppimisessa on erityisen tärkeää prosessien omakohtainen kokeilu ja kokeminen. Oppimisprosesseista saadut oivallukset hämmästyttävät tekijäänsä yhä uudestaan ja valokuvat jäävät näkyviksi muistoiksi oppimispäiväkirjaan, mutta myös omaan visuaaliseen kuvastoon. Valokuvaterapeuttinen työ vaatii paljon aktiivista, kiinnostunutta ja ihmisen voimavaroihin suuntautunutta otetta. Prosesseille tulee olla tarpeeksi aikaa ja tilaa. Prosessin keskiössä ovat luottamuksellinen vuorovaikutus, koska valokuviin latautuu muistoja, tunteita ja merkityksiä, joiden kohtaaminen ei välttämättä ole helppoa. Valokuvaterapian yhteydessä käytettävistä kuvista tulee olla sovittu se mihin niitä käytetään ja mihin ne tallennetaan. Ensisijaista valokuvaterapiassa ei ole tekninen ja visuaalinen osaaminen. (Halkola 2009, 16-17.) Ensisijaista valokuvaterapiassa on itse tekeminen, merkityksien löytäminen, tunteiden ja reaktioiden läpikäyminen.

Valokuvaterapian luonteeseen kuuluvat seuraavat teemat: näköaisti, visuaalisuus, muisti, tunteet, assosiaatiot, moniaistisuus, kokemuksellisuus ja vuorovaikutuksellinen reflektointi. Nämä teemat painottuvat eri tavoilla valokuvaterapian eri menetelmiä käytettäessä. Valokuvaterapia luo terapisuhteeseen sanattoman vuorovaikutuksen ja rikastaa terapiaprosessia siten, että valokuvat avaavat väylää sanattomalle viestinnälle. Sanaton viestintä puolestaan mahdollistaa emotionaalisen syventämisen. Valokuvia tarkastelemalla voidaan tavoittaa asiakkaan ihmissuhteisiin liittyviä aiheita ja kokemuksia, koska terapeutti ja asiakas ovat saman visuaalisen informaation äärellä. Kokemusta selvitetään yhdessä asiakkaan kanssa sanallisesti. Prosessin aikana sanaton ja sanallinen vuorovaikutus sulautuvat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. (Halkola 2009, 50-51.)

Yksi tunnetuin valokuvaterapeuttinen työmuoto on Suomessa syntynyt voimauttavan valokuvan menetelmä, jonka on luonut sosiaalikasvattaja ja taidekasvattaja Miina Savolainen. Hän aloitti työnsä aikoinaan Hytösen lastenkodissa 1990-luvun loppupuolella. Lastenkodissa syntyi Maailman ihanin tyttö – kuvausprojekti ja sen myötä kehittyi Voimauttavan valokuvan menetelmä. (Halkola 2009, 19.) Keskeinen idea voimautumisessa on, että toista ihmistä ei voi voimauttaa. Sama asia koskee kaikkea auttamistyötä. Voimauttavassa valokuvassa kuvia ei käytetä asiakkaan arviointiin tai mittaamiseen taikka sen määrittelemiseen, missä hänen tulisi kehittyä. Olennaista on ymmärtää, että valokuva ei itsessään ole terapeuttinen väline, vaan ainoastaan tapa käyttää sitä. (Voimauttavan valokuvan menetelmä 2013.)

Menetelmää ei saa käyttää ammatillisesti toiseen ihmiseen ilman läpikäytyä omaa prosessia. Kyseessä on valokuvamenetelmä, jonka keskiössä ei ole pelkkä valokuva, vaan oleellista on näkemisen tapa. Auttamistyössä on tärkeää, että joku uskoo asiakkaan puolesta hyvän näkyväksi tulemiseen myös silloin, kun asiakas ei itse siihen usko tai koko työyhteisö tuntee kaikkien keinojen loppuneen. Valokuva kykenee sekoittamaan totuutta ja fiktiota, minkä takia se saattaa tuoda esille asioita, jotka ovat vasta pienenä tiedostamattomana ajatuksena ihmisen sisällä. (Voimauttavan valokuvan menetelmä 2013.)

Valokuvapäiväkirjassa yhdistyvät eräänlainen albumityöskentely, omakuvat ja arjen teemojen kuvaaminen. Miina Savolainen käyttää näitä menetelmiä voimauttavassa valokuvassa. Albumikuvilla voidaan käsitellä kaikki elämän varrelta kerätty materiaali. Näiden kuvien avulla tutkitaan yksilön elämässään ajankohtaisiksi nousseita teemoja ja jäsennetään niitä kokonaisuuksiksi. Albumikuvatyöskentelyssä valokuviin kuuluvat yksilön päällekkäiset tunteet, muistot ja mielikuvat. (Savolainen 2009, 217-218.)

4.3 Terapeuttinen valokuvaus

Valokuvatyöskentelyllä voi olla myös samanlaisia vaikutuksia kuin terapialla, mutta siinä ei olla terapiasuhteessa. Terapeuttinen valokuvaus on henkilökohtaista kuvatyöskentelyä, jossa pääroolissa ovat itsetutkiskelu ja kasvuun pyrkivä valokuvaaminen. Valokuvataide mukailee pitkälti luonteeltaan terapeuttista valokuvausta, johon kuuluu myös paljon omakohtaista kuvatyöskentelyä. Vaikka terapeuttisuus ei olisikaan työskentelyn tavoitteena, voi se sitä kuitenkin olla. Taidetta ja terapiaa yhdistää halu ymmärtää elämää ja ilmaista elämän tärkeitä merkityksiä. (Halkola 2009, 16.)

Valokuvaterapian ja terapeuttisen valokuvauksen ero on valokuvien käytössä ja kontekstissa. Valokuvataide ei ole ensisijaisesti terapiaa, se voi olla silti terapeuttista tekijälleen ja katsojille. (Salo 2009, 33.) Kommunikointi valokuvan kanssa muistuttaa pitkälti ihmisten välistä kohtaamista. Ihmisten kohtaamisen vastapainona kuva on vain digitaalinen tiedosto tai paperi, jonka pystyy repimään ja hylkäämään roskakoriin tai palata uudelleen ja muokata sitä (Hentinen 2009, 41). Ihmiset eivät ole revittävässä tai muokattavissa samalla tavalla kuin valokuvat.

Valokuva kykenee viestittämään, mutta pohjimmiltaan se ei voi antautua sanojen määriteltäväksi. Perusluonteeltaan kommunikointi valokuvan kanssa on nonverbaalia eli sanatonta. Vuorovaikutus, jossa ei käytetä sanoja, pohjautuu näköaistiin. Näköaistin avulla voi saada tietoa vaikkapa omasta fyysisestä olemuksesta. Vuorovaikutus valokuvan kanssa voi tapahtua myös toiminnallisesti. Valokuvaaminen, kuvien työstäminen ja kuvan käsittely on kehollista toimintaa. (Hentinen 2009, 41.) Kuvaaminen harrastuksena voi olla mielialaa kohottava tekijä, joka antaa onnistumisen kokemuksia. Terapeuttista toimintaa on paljon valokuvaan liittyen, mutta pääpaino valokuvien kanssa työskennellessä on siinä, että tekijä tai kokija itse saa siitä oivalluksia ja tekemisen nautintoa.

Valokuvan terapeuttinen vaikuttavuus perustuu valokuvien ja kuvaustilanteiden herättämiin kehollisiin reaktioihin sekä myös kameran ominaiseen tapaan jäljentää todellisuutta. Todellisuuden jäljentäminen tekee valokuvasta niin todentuntuisen ja siten emotionaalisesti uskottavan todisteen. Valokuva on myös herkkä manipuloinnille ja se voi valehdella enemmän kuin tuhat sanaa. Kuitenkin sen esittämiin asioihin halutaan arkikäytössä uskoa. Tästä syystä valokuvista löytyy vahvaa kamppailua toden ja eitoden välillä. (Savolainen 2009, 214.)

5 NÄKÖKULMANA OMA KOKEMUS

Näkökulma on kuvaannollinen suhtautumis-, asennoitumis-, tarkastelutapa, näkökanta tai perspektiivi. Muun muassa näkökulma voi olla subjektiivinen, naisnäkökulma, jollakin on maallikon näkökulma asiaan tai jokin katsoo asiaa omasta näkökulmastaan. (Näkökulma 2013.) Kokemus on kokemalla saatu tieto tai taito. Kokemus voi olla myös perehtyneisyyttä ja harjaantuneisuutta, kuten esimerkkinä saada alan kokemusta jostain tai jollakin ei ole tarpeeksi kokemusta. Kokemus on myös koettu tapaus tai elämys. Synonyymeja kokemukselle ovat muun muassa tuntemus, elämys, tapaus, harjaannus, perehtyneisyys, oppi, elämäkokemus, ammattitaito ja tieto. (Kokemus 2013.)

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi prosessin keskiössä on tekijän oma kokemus. Tässä yhteydessä prosessin läpikävijä on kirjoittaja itse. Valokuvapäiväkirjan puitteissa esitetyt kirjoitukset eivät ole yleistettävissä kaikkien kohdalle, koska kokemukset ovat aina yksilöllisiä. Minun oli käytävä tämä prosessi läpi ja saatava omat kokemukseni aiheesta, jotta voisin ymmärtää tulevaisuudessa saman prosessin läpikäyviä paremmin ja tukea heitä. Ennen prosessiin syventymistä aion kuvata omaa suhdettani valokuvaan ja esittelen valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi prosessikuvauksen kokonaisuudessaan. Kokonaisuuden muodostamisen jälkeen avataan yksityiskohtaisemmin prosessin eri vaiheita.

Kuva 2. Näen, koen ja tunnen

5.1 Minä ja valokuva

Valokuvat ovat kiehtoneet minua lapsuudesta asti. Valokuvat olivat mystisiä palasia metallirasioissa tai vanhoissa albumeissa, jotka herättivät mielenkiintoa, kysymyksiä ja synnyttivät tarinoita. Useasti sain kuulla tarinat ja henkilöt kuvien takaa ja kerta toisensa jälkeen se oli mielestäni maailman mielenkiintoisin asia. Katselen vuosittain synnyinkodissani ja omassa nykyisessä asunnossani kaikki olemassa olevat valokuvat läpi kerran vuodessa. Niiden avulla pystyn palaamaan niihin hetkiin, joita joskus on ollut. Saatoin viettää samalta istumalta tuntikausia valokuvien äärellä katsoen ja ihastellen niitä.

Lapsuudessa vanhemmillani oli filmikamera, jolla sain aina silloin tällöin ottaa kuvia ja olla kuvattavana. Se oli esine, josta pidettiin hyvää huolta, ettei se särkyisi ja kolhiintuisi. Ensimmäisen oman kamerani hankin 2000-luvun alkupuolella, toimimalla WWF-pandamyyjänä. Myin sukulaisille, naapureille, tutuille ja tuntemattomille erilaisia WWF-tuotteita ja tiettyä myyntisummaa vasten sai pisteitä ja pisteillä puolestaan sai tietynarvoisia palkintoja. Valitsin palkinnokseni silloin filmikameran.

Ensimmäisellä filmikamerallani taltioin hetkiä ystävien kanssa, retkiä, eläimiä, seikkailuita ja kaikkea mitä ympärilläni silloin tapahtui. Filmirullan täytyessä sitä aina odotti postin mukana tulevia valmiita valokuvia, joita sai hypistellä käsissään. Monesti myös joukossa oli epäonnistuneita hutilaukauksia. Albumit täyttyivät vuosi vuodelta mitä erilaisimmilla kuvilla ja pidin siitä. Valokuvat tuntuivat jo silloin merkityksellisiltä ja tärkeiltä.

Kehityksen myötä filmikamerat jäivät taka-alalle ja niiden tilalle tulivat digikamerat. Digikamera mahdollisti useiden kuvien ottamisen peräkkäin ja niiden tarkastelemisen tietokoneen ruudulla. Monista kymmenien ja satojen kuvien sarjoista löytyi muutama onnistunut otos, joka päätyi kehitettävien kuvien joukkoon ja lopulta albumin kansien väliin. Digikameran kätevyys myös mahdollisti omakuvien ottamisen ja itsensä tarkastelemisen ulkopuolisin silmin. Kameran kanssa sai leikitellä ja hullutella, ilman sen suurempia kustannuksia.

Digikuvat toivat myös oman haasteensa siinä, että ne olivat helposti unohdettavissa ja jätettävissä tietokoneelle kuvatiedostoksi. Niitä tuli muistaa kehittää, muuten saattoi käydä niin että ne kaikki tuhoutuisi, jos kaikki kuvat olisivat vain digitaalisessa muodossa. Itse menetin paljon yläasteaikaisia kuvia siten, että ne olivat ainoastaan tietokoneella ja se särkyi, eikä mitään ollut pelastettavissa. Siitä oppineena olen aina pyrkinyt kehittämään digitaaliset kuvat valokuviksi asti, jotteivät muistot katoaisi bittiavaruteen.

Tuli yksi digikamera ja sen jälkeen toinen. Ne olivat pieniä ja käytännöllisiä, mutta aloin haluta jotain muuta, joka veisi tätä harrastusta eteenpäin. Seuraava kamerani oli järjestelmäkamera, jonka sain lahjaksi vuonna 2009, kun valmistuin ammattikoulusta. Se kamera vaikutti merkittävästi kuvaamiseen ja suhteeseeni valokuvaan. Uusi kamera oli kuin pitkä loikka eteenpäin ja uusien kuvattavien kohteiden etsimistä ja taltioimista. En koe, että valokuvani ovat ammattimaisen hienoja. Pääasia on, että ne ovat itselleni tärkeitä ja merkityksellisiä. Valokuva on opettanut minulle hyväksymistä ja näkemään sen, mitä kaikkea ympärilläni oikein on ja tapahtuu.

Kuva 3. Merkityksiä luomassa

Minulle valokuva on kuin ystävä. Se kertoo totuuden ja tarvittaessa salaa sen olemalla piilossa lipaston laatikostossa. Valokuva muistuttaa menneestä ja koetuista iloista ja suruista. Valokuvan ääreen voi kokoontua tai olla yksin omassa rauhassaan. Jos syttyisi tulipalo, olisivat valokuvat ensimmäisten joukossa lähdössä mukaani. Ne muistuttavat siitä kuka olet, mistä tulit ja minne mahdollisesti olet menossa. Ne auttavat minua pysymään valitsemallani polulla. Valokuva herättää ikävää ja lohduttaa. Se on voimakas ja samaan aikaan hyvin haavoittuvainen. Valokuvaaminen ja elämäni tallentavat valokuvat ovat osa minua ja elämäni nyt ja aina.

5.2 Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessikaavio

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessia voidaan lähestyä kahdesta eri lähtökohdasta. Malli 1 esittelee lähtökohdaltaan sen, jossa on jo olemassa valmis valokuvapäiväkirja. Malli 2 puolestaan esittelee sen prosessin, jossa lähtökohtana on teeman ja kokonaisuuden miettiminen, jonka pohjalta lähdetään kokoamaan valokuvapäiväkirjaa. Kaksi erilaista lähestymistapaa vaikuttavat huomattavasti siihen, millaisia kuvia näyttelyyn tulisi esille.

Malli 1 mahdollistaa luonnollisempien ja aitojen kuvien esille tulemisen. Malli 2:ssa voi vaarana olla keskittyminen tekniseen osaamiseen ja siihen ajatukseen, mitä ja millaisia kuvia kuvaaja haluaa tuoda esille. Kumpikin tapa on hyvä, mutta lopputulos on erilainen. Oma prosessini noudatti malli 1:n polkua. Valitsin malli 1:n, koska halusin käyttää jo olemassa olevia valokuviani.

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi prosessikaavio

Kuvio 1. Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessikaavio

6 VALOKUVAPÄIVÄKIRJASTA NÄYTTELYKSI

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi on prosessi, jossa pääroolissa ovat tekijän henkilökohtaiset kokemukset. Monet voivat pitää päiväkirjaa yksityisenä ja muilta salassa pidettävänä dokumenttina. Minun kohdallani valokuvapäiväkirja oli yksityinen, muttei kuitenkaan muilta salassa pidettävä. Sain mahdollisuuden tuoda muiden nähtäväksi pienen osan henkilökohtaista elämäni.

Prosessin aikana valokuvasin ja kirjoitin työpäiväkirjaa. Seuraavissa luvuissa tulen kuvailemaan tekstieni ja valokuvieni pohjalta sitä, mistä tässä prosessissa oli kyse. Prosessin etenemistä esitellään tässä luvussa vaihe vaiheelta ja selvitetään millaisia tunteita ja ajatuksia se on minussa herättänyt. Tämän voi nähdä kertomuksena siitä, mitä tapahtuu, kun jostain henkilökohtaisesta tulee julkista ja kaikkien nähtävillä oleva näyttely.

6.1 Lähtökohdat ja suunnittelu

”Päiväkirjasta näyttelyksi. Valokuvaus, rakkauteni ja intohimoni. Merkityksien hakemista. Ajan taltioimista. Nähdäks tulemistä.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Olen pitänyt valokuvapäiväkirjaa vuodesta 2009-2013. Valokuvat päiväkirjassa oli ainoastaan otettu itseäni varten. Kuvat on otettu sillä ajatuksella, että ne eivät tule koskaan olemaan esillä muiden katsottavina. Itse koin, että oli suuri etu lähteä työskentelemään valmiin valokuva-aineiston pohjalta. Valokuvanäyttelyn valokuvista olisi voinut tulla hyvinkin erilaisia, jos olisin niiden tiennyt aikanaan tulevan esille. Valokuvat olivat jo olemassa ja niiden valintaa selvitetään luvussa 4.2. Teemat ja aiheaihiot, joita pohdin, olivat seuraavanlaisia:

”Missä kerran kuljin vai heijastus pinnat? Omakuvia tilanteista, joissa on ollut heijastava pinta. Elämän heijastukset?” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Perinteikkäät ja mielestäni tylsät vaihtoehdot eivät tulleet kuuloonkaan. Mikä olisi erityistä ja mielenkiintoista? Valokuvapäiväkirja, kertoo ihmisen arkipäivästä sellaisenaan kuin se on tai siten, kuinka henkilö haluaa sen ilmaista ja tuoda esille.

”Ei päivissä ole teemaa, ei ole kyse taidekuvauksesta vaan arjen pienistä ihmeistä.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Alussa oli paljon ajatuksia, teemoja ja mielikuvia. Ne sinkoilivat mielesäni edestakaisin hakien omaa paikkaansa. Aloitin hoitamalla käytännön järjestelyt ensimmäisenä ja tärkein järjestettävä asia oli näyttelytila. Varasin Hämeen ammattikorkeakoulun Lahdensivun kampuksen Ilmarilarakennuksen galleria-tilan ajanjaksolle 12.3.–12.4.2013. Tilavarauksen varmistuttua suunnittelin näyttelyaikataulun, johon sijoitin näyttelyä koskevat työtehtävät. Työtehtäviä olivat kuvien valinta, kehyksien kerääminen ja hankkiminen, kuvien asettelu kehyksiinsä, tilan tarkistaminen, jotta se olisi käyttövalmiina silloin, kun sen tarvitsen, rekvisiitan hankkiminen, näyttelyn pystytys, näyttelyn avaaminen ja lopuksi sen purkaminen.

Työstin näyttelyä koskevia asioita paljon kirjoittamalla. Kirjoittaminen selkiytti sitä, mitä tulee milloinkin hoitaa ja miten. Kirjoitus mahdollisti myös aina palaamisen ajassa taaksepäin, kun etsi perusteluja omille valinnoilleen. Prosessi lähti liikkeelle 23.1.2013, joten aikataulu oli alusta lähtien tiivis ja nopeatahtinen. Tästä syystä prosessi eteni todella vauhdikkaasti eteenpäin.

”Miksi halusin tätä, siksi että ymmärtäisin.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

6.2 Valokuvien valinta

Valokuvien valintaprosessi käynnistyi siten, että vietin paljon aikaa tietokoneeni valokuva-arkistojen äärellä. Vuosien 2009–2013 välillä on kuvia kerääntynyt runsaasti. Jokainen valokuva tuntui tavalla tai toisella tärkeältä ja merkitykselliseltä. Ajatuksena minulla oli ”kolmas silmä” ja kuvat siitä hetkestä eteenpäin, kun sain ensimmäisen järjestelmäkamerani vuonna 2009 ja aloitin aktiivisemmän kuvaamisen. Aluksi kävin kuvakansio kerrallaan kuvia läpi. Kuulostelin omia tunteitani, miksi jonkun kuvan kohdalla syntyi vahva tunne tai halu saada se mukaan, valitsin sen. Tällä valintatekniikalla kuvia kertyi 210 kuvaa. Valituista kuvista kirjoitin työpäiväkirjaan ajatustekstiä yhdestä sanasta muutamaan lauseeseen siitä, mitä valitut kuvat toivat mieleeni.

Nämä 210 kuvaa esittelin opinnäytetyön väliseminaarissa, jossa seminaariin osallistujat saivat vaikuttaa varsinaisten näyttelykuvien valintaan. Syy, miksi kuvia oli tässä vaiheessa vielä hyvin paljon, oli se, että tahdoin antaa todellisen mahdollisuuden ihmisille vaikuttaa ja valita. Valokuvat oli tulostettu siten, että yhdelle A4-paperille sijoittui yhdeksän kuvaa. Papereita oli yhteensä 23 täyttä sivua ja yksi vajaa sivu, jossa oli kolme kuvaa. Kuvaviviot oli numeroitu 1-71 ja A B C sarakkein. Kyseinen numerokirjainmäärittely oli tehty sitä varten, jotta tietäisin, mitä kuvaa väliseminaarissa ollut osallistuja on tarkoittanut.

Opinnäytetyön väliseminaari oli tärkeässä roolissa osana kokonaisprosessia. Sain apua valokuvien valintaan ja tietoa, millaiset tai mitkä kuvat kenties herättävät katsojan kiinnostuksen tai mitkä ovat latteita eivätkä keskustele laisinkaan katsojan kanssa. Kysymykset, jotka esitin väliseminaariin osallistujille, olivat seuraavat: 1. Valitse viisi sinua tavalla tai toisella puhuttelevaa kuvaa, 2. Valitse kolme kuvaa, jotka haluaisit nähdä mieluummin suurempana, 3. Valitse kolme kuvaa, jotka eivät herättäneet sinussa yhtään mitään ajatuksia tai tunteita, 4. Jos joku kuva nousi ehdottomaksi suosikiksi, kirjoita numero tähän ylös ja 5. Vapaa sana.

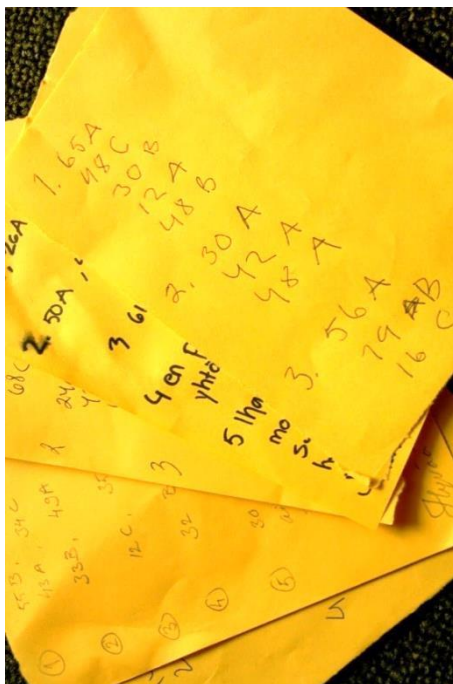
Väliseminaari pidettiin 19.2.2013 ja osallistujia oli itseni lisäksi viisi henkilöä. Pehdyttiin heidän siihen, mistä väliseminaarissa tulee olemaan kyse ja esitin kysymykset, minkä jälkeen he saivat kierrellä tilassa katsella kuvia ja merkiten papereille vastauksiaan. Samanlaisen valintaprosessin tein myös itse kotiolosuhteissa. Väliseminaarin aikana kävijöiden valitessa kuvia tein omaa hiljaista työskentelyä kirjoittaen tuntemuksiani ylös.

Kuva 4. Väliseminaari osana valokuvien valinta

”Kuvat kaikkien esillä, jännittävää ja en oikein tiedä miten päin olla. Kihelmöi ja pulssi hakkaa lujaa. Miksi joku tahtoi nähdä kuviani, miksi minä haluan niitä näyttää. Ehkä tahdon tulla ymmärretyksi, avata itseäni ja maailmaa muille, tulla hyväksytyksi. Minua jännittää, pelottaa ja ahdistaa” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Seminaarin jälkeen perehdyin kerättyyn aineistoon ja osa ihmisten valinnoista yllätti minut. Valinnoissa minut yllätti se, että ne kuvat jotka olin kokenut itselleni merkityksellisiksi, olivat myös tulleet väliseminaari kävijöiden valitsimiksi. Sain väliseminaarista hyvää apua ja neuvoja, kuinka lähteä etenemään näyttelyn kokoamisessa. Pällimmäinen tunne väliseminaarin jälkeen oli, että minut otettiin hyvin vastaan aiheeni kanssa.

Kuva 5. Puhuttelee, ei puhuttele – väliseminaarin valinnat

”Raaka ruotiminen ja kuvien karsinta on tehty. Nyt hiotaan paketti kasaan. Haluan tuoda itseni esille juuri sellaisenaan kaikine puolineni.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Tarkastelin väliseminaarissa olijoiden täyttämiä lappuja ja ryhdyin tekemään valintoja varsinaisista näyttelykuvista. Kuvien selailun ja pohdinnan jälkeen koossa oli 79 kuvaa, jotka päätin kehittää käsin kosketeltavaan muotoon. Kehitettävissä kuvissa oli määritelty ne kuvat, joista muun muassa tulee suurennokset. Lopullinen valokuvien karsinta tapahtui siinä yhteydessä, kun järjestelin niitä valokuvakehyksiin.

”Näen maailmani ja itseni paremmin kuin koskaan ennen.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

6.3 Valokuvista kokonaisuudeksi

Opinnäytetyön väliseminaarissa kävimme keskustelua siitä, mikä on se ”punainen lanka”, joka sitoo kuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Ovatko valittujen kuvien yhteen liittäjänä tarinat niiden taustalla vai ulkoiset teemat? Mitä valokuvista käy ilmi itselleni ja katsojalle? Kerronko tarinat näyttelyssä myös katsojille vai pidätkö ne itselläni? Myös se on olennaista, kuinka paljon haluan kertoa itsestäni näyttelyn avulla. Prosessin edetessä olen pitänyt työpäiväkirjaa, johon olen tallentanut kirjoittaen tarinoita ja kokemuksia. Kuitenkin päädyin näyttelyn alkuvaiheessa jo ajatukseen, että puhukoon kuvat puolestaan ja jätetään tulkinnalle vara, eikä määritellä katsojan kokemuksia minun tarinoideni kautta.

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessi oli jatkuvaa pohdiskelua, keskustelua itseni, avopuolison ja ystävien kanssa. Sain vahvistusta ja tukea ajatukselleni, mutta myös minua kyseenalaistettiin, mikä oli hyvä ja se sai jälleen pohtimaan asioita uudelta kannalta. Tässä vaiheessa, kun kuvista muodostettiin kokonaisuutta, olin kuvien äärellä, ja ne ryhtyivät luomaan mieleeni uusia tulkintoja ja merkityksiä. Se, mitä ennen ajattelin kuvaus-hetkellä, ei enää pätenyt, vaan tilalle oli syntynyt jotakin uutta.

Kuinka yksittäisistä valokuvista, joita tässä yhteydessä oli 79 kappaletta, voi saada yhtenäisen kokonaisuuden. Mielessäni oli pyörinyt tema ”elämäni kuvat”, joka on kulkenut työnimikkeenä läpi prosessin aina tähän hetkeen saakka. Valokuvapäiväkirja kertoo tarinaa elämänkaarityylisesti tapahtuneista asioista. Siihen sisältyy elämänpöytä niin sen pituus suunnassa, kuin myös leveydessä ja leveydellä tarkoitan sitä kaikkea tunteiden kirjoa, joita hetkiin on sisältynyt. Valokuvapäiväkirja on kuin kalenteri, joka kertoo tarinaa, siitä missä olet ollut vuoden jokaisena päivänä tai mitä olet silloin tuntenut.

Tiesin ainakin, mitä en haluaisi näyttelyltäni. Näyttelyni ei tulisi olemaan vain muutaman valokuvasuurenoksen kokonaisuus. Näyttelyn tulisi olla kuin koti tai ”mummon mökkihenkinen”. Kotoisa ilmapiiri koostuu itseleni pienistä, mukavista ja värikkäistä asioista. Sitä kotoisaa ilmapiiriä halusin myös välittää näyttelyssä kävijöille. Valokuvapäiväkirjan kuvat ovat kuvia elämästäni ja ne saisin parhaiten tuotua esille pienempinä kokonaisuuksina eli kollaaseina. Näyttely tulisi koostumaan valokuvakollaaseista ja muutamista suurennoksista.

Valokuvakollaaseja varten lähdin kierrätysperiaatteella haalimaan valokuvakehyksiä. Järjestin Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaustoiminnan koulutusohjelman taukotilaan keräyspisteen, johon ihmiset saivat tuoda itselensä turhaksi tai käyttämättömäksi jääneitä valokuvakehyksiä. Valokuvakehykset saivat olla kooltaan ja kunnoltaan minkälaisia tahansa. Lisää tietoa näyttelyn kokoamisesta ja pystytyksestä esitellään luvussa 4.4.

Tässä vaiheessa prosessia oli jo ajatuksen tasolla vahva mielikuva näyttelyn visuaalisesta ulkonäöstä. Näyttelyssä on valokuvakehyksien muodostamia kollaaseja ja suurennoksia. Tilassa olisi teksteilejä ja kasveja, jotka luovat kotoisaa tunnelmaa. Ongelmaksi alkoi muotoutua näyttelyn nimi. Mainitsin aikaisemmin työnimikkeen ”elämäni kuvat”, sitä tulisi työstää ja kiteyttää. Minun tuli keksiä jokin nimi, joka kuvaisi näyttelyn ajatusta, valokuvapäiväkirjaa ja katsomista toisen silmin.

”Sanoilla leikittelyä näyttelyn nimeä varten. Valokuvan valhe, negatiivinen, rajaa elämää. Rajattu elämä → niin näet olennaisen. Olemassa ollut hetki. Pysähtynyt hetki. Elämän raja. Elämää kameralla katsottuna. Kaikki kuvassa vai onko sittenkään. Kameran silmin. Arvokas elämä. Tunne katsojan silmässä. Elämäni kuvat. Kolmas silmä. Näe ja koe! Näe ja tunne! Kahtoo ja suapi tuntee. Koko nainen. KokoNainen. Kokonainen. Rakas päiväkirja. Näe minut. Näe minut. Liian monta valokuvaa. Näe minut. Näe minut. Katso kuinka näen.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Yllä olevaan sanailuun ja kuvaavan nimen keksimiseen kului aikaa. Minusta se tuntui ikuisuudelta, mutta käytännössä kyse oli muutamista tunteista. Tosin luulen, että olin kuitenkin tiedostamattani työstänyt nimeä ajatuksissani. Nyt ollessani sen äärellä ja pelkästään miettien sitä, tuntui se tuskaiselta ja vaikealta. Aikaisemmissa vaiheissa oli ollut helppo tukeutua ympäröivään työnimikkeeseen. Tässä hetkessä ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin pusertaa nimi itsestään ulos, koska muuten en olisi päässyt työkentelyssäni eteenpäin.

Niin syntyi näyttelylle nimi, joka on toiminut ohjenuorana ja kantavana ajatuksena. Näyttelyni nimeksi tuli: *Katso kuinka näen*. Nimi ilmaisee itselleni sitä, että pyydän katsomaan ihmisiä, sitä mitä olen nähnyt ja löytänyt. Katsomaan sitä, millaisia tunteita tai kokemuksia minulla on ollut. Katso kuinka näen myös pyytää näkemään minut juuri sellaisenaan kuin olen kuvissa tai millainen olen kuvien ottajana. Nimi huokuu positiivista energiaa ja kuulostaa kuin joku huutaisi iloisella äänellä katsomaan, mitä on löytänyt ja halusta jakaa se muiden kanssa. Valokuvapäiväkirjan kuvat ovat hyvin erilaisista tilanteista ja erilaatuisia. Jotkut kuvista ovat räpsäisyjä arjesta ja toiset puolestaan pitkänkin työn tuloksia. Lopulta keksin sen osan, joka sitoo valokuvat kokonaisuudeksi ja se oli koti ja katsominen. Se että olen itse katsonut kameran kautta jotain erityistä ja se että olen pyytämässä teitä, katsojia katsomaan näkemääni.

”Katso kuinka näen. Maailmani on oikein päin. Näe minut silmilläsi.” (Pölonen 2013, ote työpäiväkirjasta)

6.4 Näyttelyn kokoaminen ja pystytys

Näyttelyn konkreettinen kokoaminen lähti liikkeelle näyttelytilaan tutustumisella ja valokuvakehyksien hankinnalla. En laatinut budjettia näyttelylle, mutta näin jälkikäteen ajatellen, se olisi ollut hyvä olla olemassa. Näyttelystä syntyneitä kustannuksia ei siis tullut seurattua ja kirjattua tarkasti. Lähtökohta oli kuitenkin hyödyntää kierrätystä ja olemassa olevaa tarpeistoa ja selvittää mahdollisimman pienillä kustannuksilla. Näyttelytilana ei muodostunut kustannuksia.

Päätin järjestää kierrätyshenkisen keräyksen koskien valokuvakehyksiä. Pyysin sosiaalisessa mediassa Facebookissa ohjaustoiminnan koulutuksen opiskelijoiden ryhmän keskustelupalstalla ihmisiä lahjoittamaan heille turhaksi jääneitä, rumia tai rikkoutuneita valokuvakehyksiä. Kehyksien keräyspiste oli ohjaustoiminnan koulutusohjelman opiskelijoiden taukotilassa, johon ihmiset saivat tuoda parin viikon ajan tavaraa.

Keräyksen päätyttyä minulla oli koossa 20 erinäköistä, -kuntoista ja -kokoista kehystä. Näiden lahjoituskehysten lisäksi itselläni oli varastossa, kotini seinillä ja vanhempieni nurkissa erilaisia kehyksiä, joista jotkin päätin hyödyntää näyttelyssä. Lahjoitus ja olemassa olevat kehykset eivät riittäneet, joten kiersin kirpputoreilla ja kaupoissa etsien edullisia ja erikokoisia kehyksiä. Loppujenlopuksi kehyksiä oli koossa 65 kappaletta.

Meninkö jossain edelle tai väärässä järjestyksessä, kun hankin kehykset ennen valokuvien valintaa? Omasta mielestäni tein lähtökohtaisesti mielenkiintoisella tavalla hankkien kehykset ensin, minkä jälkeen vasta oli kuvien valinta. Kuvien valintaprosessi esiteltiin luvussa 4.2.

”Väärä työjärjestys? Ei. Vähävaraisen tie on tämä”. (Pölonen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Minulla oli koossa kehykset, osa huonokuntoisia ja kaikki enemmän tai vähemmän erilaisia ja niin saivatkin olla. Päätin kunnostaa, maalata, koristella ja yhdistää kehyksiä toisiinsa sopivalla tavalla isommiksi kokonaisuuksiksi eli kollaaseiksi. Näin yksittäiset kuvat muuttuivat isommiksi rypäiksi ja muodostivat kokonaisuuksia. Vietin pitkiä päiviä ja iltoja kehyksiä kootessa ja muokatessa.

Kuva 6. Luovan kaaoksen keskellä muodostuu kokonaisuuksia

Valokuvakehyksien ollessa jo olemassa kehitin väliseminaarissa saadun aineiston ja oman valintani pohjalta näyttelykuvat. Näyttelykuvien saapessa kotiini lähdin niitä lajittelemaan ensin fyysisen koon mukaan. Asettelin isoimmat suurennokset isoihin kehyksiin ja pienemmät pienempiin. Kuvat olivat latioilla kehysten vierellä, päällä ja alla. Tarkastelin, mikä sopii minkäkin kuvan viereen ja mihin kehykseen. Muodostuuko kollaaseille teemaa, jonka ympärillä kaikki kuvat ovat vai ovatko ne palasia sieltä täältä samoissa raameissa.

Kuvien asettelu kehyksiin oli mielenkiintoista, kiireistä ja stressaavaa. Olin kaiken lisäksi pitänyt kahden viikon tauon kaikkiin näyttelyasioihin liittyen ja vasta edeltävänä viikonloppuna ennen näyttelyä järjestelin kuvia kehyksien sisään. Näyttelyn pystytyspäivä oli maanantai 11.3.2013 ja näyttely avoinna 12.3.2013 lähtien. Ylimääräistä aikaa en itselleni paljoa jättänyt, mutta luottamus omaan tekemiseen ja ajatukseen oli vahva.

Mielikuvani tulevasta näyttelystä olisi kuin koti. Näyttelyä varten hankin kotipaikkani aitasta pari räsymattoa lattialle, mummoni vanhat verhot, itse värjäämäni pitsiliinat, matkalaukun ja muutamat viherkasvit ruukuissaan luomaan kodinomaista tunnelmaa. Koossa olivat tässä vaiheessa kodinomaiset elementit ja valokuvat kehyksissään. Rakensin myös palaute- taulun, josta lisää luvussa 4.7. Näiden lisäksi valmistin näyttelymainoksen (Liite 1) ja kirjoitetun esittelyn näyttelystä (Liite 2).

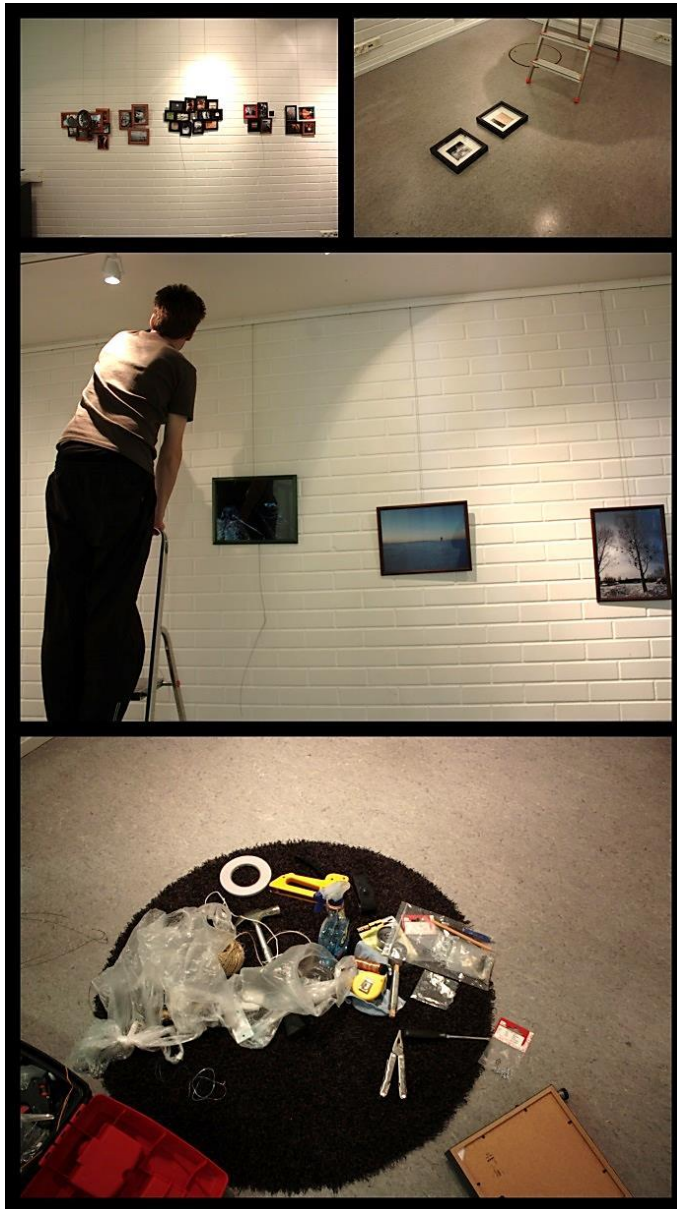
”Valokuvat kehyksissään. Valmis. Rekvisiitta. Valmis. Julisteet. Valmis. Palautelomakkeet. Ei valmis. Ne pitää tulostaa vielä ja täytyy vielä tavarat pakata. Huomenna menoks. Hui!” (Pölonen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Kokoavat toimenpiteet on tehty ja seuraavana vaiheena on itse näyttelyn pystytys. Pientä hienosäätöä on mahdollista kokonaisuuden puolesta tehdä mutta ei mitään suurta ja mullistavaa. Tarvittavat ainekset ja materiaalit ovat koossa, joista täytyy ryhtyä kokoamaan palapeliä kasaan. Näyttelyn pystytyspäivä oli maanantai 11.3.2013 ja apuna minulla oli avomieheni.

Ilmarilan galleria tilaan saapuessa oli suurin osa lampuista palanut ja lähdin ensimmäisenä etsimään kiinteistönhoitajaa, joka lupasi auttaa minua niiden kanssa. Hän myös järjesti minulle tikapuut ja oppilaitoksen näyttelynpystytysvälineet, johon kuuluivat esimerkiksi vaijerit, jotka kiinnitetään katonrajassa oleviin kiskoihin. Sillä aikaa kun kiinteistönhoitaja oli etsimässä sopivia lampuja galleriaan, minä ja avopuolisoni ryhdyimme järjestelemään tauluja paikoilleen.

Minulla ei ollut näyttelysuunnitelmaa siitä mihin mikäkin kollaasikokoonaisuus tulisi tai minne suuret ja pienet kuvat sijoitettaisiin. Luotin siihen, että kehykset muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden keskenään niitä siirrellessä ja katsellessa näyttelytilassa. Laitoimme intuition varassa tauluja vaijereille ja itse olin tarkastelemassa kokonaisuutta kauempaa katsoen ja kertoen, millaiselle välimatkalle mikäkin taulu jätetään toisiinsa nähden. Tässä vaiheessa oli suuri apu siitä, että oli auttavat kädet mukana. Apukädet antoivat mahdollisuuden minulle katsoa, missä on kullekin valokuva-kokonaisuudelle hyvä paikka toisen siirtäessä niitä tarpeen mukaan.

”Jännittävää. Kiirettä pitää. Mitä tästä pystytyksestä tulee. Ei varmaan yhtään mitään. Riittämättömyys. Riitänkö. Pystytysapu. Tuki ja turva mukana. Ajatus näyttelystä lämmittää ja kihertää mielessä.” (Pölonen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Kuva 7. Katso kuinka näen – näyttely rakentuu paikoilleen

Kehys kehykseltä näyttelytila alkoi olla lähes kokonaan rakennettuna, taulut seinillä ja oikeilla kohdilla. Tässä vaiheessa auttavat kädet joutuivat lähtemään omien velvollisuuksien pariin, joten jäin tekemään hienosäätöä ja viimeistelyä yksin. Asettelin loputkin taulut paikoilleen ja kiertelin ja vielä vähän järjestelin, kunnes lopputulos alkoi tuntua hyvältä. Kiinnitin verhot tilan ikkunoiden ympärille, rullasin räsymatot auki ja asettelin viherkasvit paikoilleen. Otin pölyrätin käteeni ja tein vielä viimeiset tahrojen ja pölyjen pyyhinnät tauluilta ja tilan pinnoilta. Olisiko nyt hengähdyksen paikka?

”Aloitimme 9.30 ja 15.44 olen vieläkin täällä.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Katso kuinka näen – näyttelyllä ei ollut virallisia avajaisia. Syy tähän oli se, että suurin osa minulle läheisimmistä ja tärkeimmistä henkilöistä ei olisi päässyt paikalle pitkien välimatkojen takia. Tämä ei minua haitannut tai harmittanut. Oikeastaan se oli helpotus, koska oli yksi asia vähemmän hoidettavana. Alkoi olla irtipäästämisen hetki omasta työstään. Ihmettelin ja katselin kokonaisuutta. Sammutin lähtiessäni valon ja hengähdin syvään.

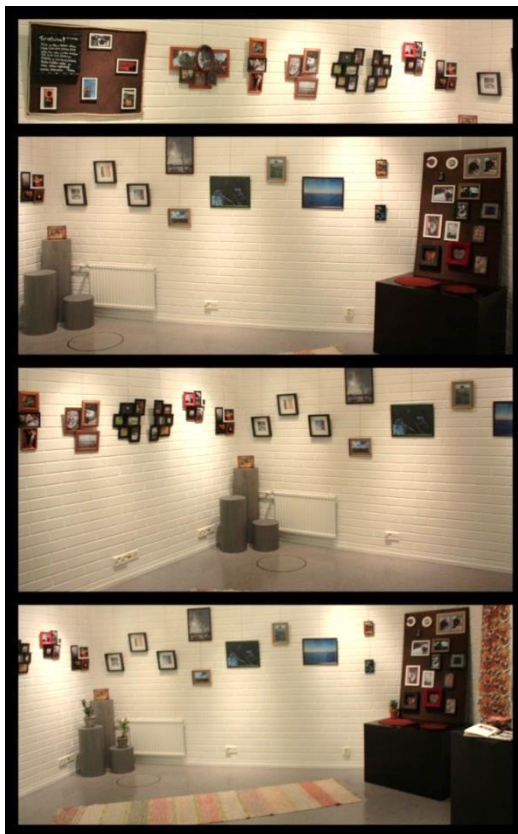
”Nyt se on tehty mikä tehtävissä on. Enää ei voi vaikuttaa tai muuttaa. Kaikki on siinä missä nyt ovat. Samanlainen tunnelma kuin teatteri esityksen ensi-illassa. Enää ei ole mitään tehtävissä. Huomenna se alkaa ja on aika hengähtää. Aika ottaa askel sivulle ja seurata mitä tapahtuu.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

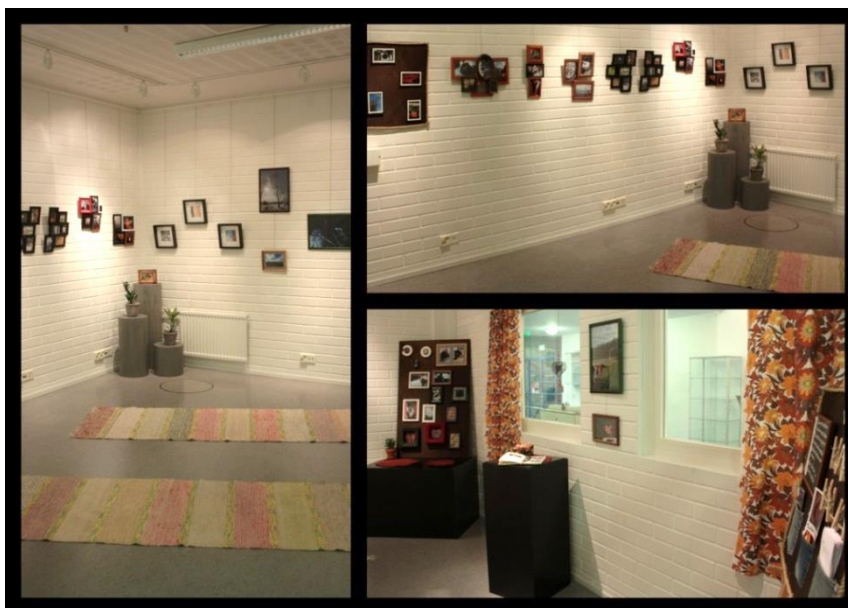
Kuva 8. Aika vetäytyä taka-alalle ja tarkastella mitä tapahtuu

6.5 Katso kuinka näen 12.3.–12.4.2013

Opinnäytetyön tässä luvussa esittelen näyttelyn sisällön ja ulkoasun valokuvin. Kuvia oli näyttelyssä esillä yhteensä 65 kappaletta mitä erilaisimmissa kokoonpanoissa. *Katso kuinka näen* – olkaa hyvä.

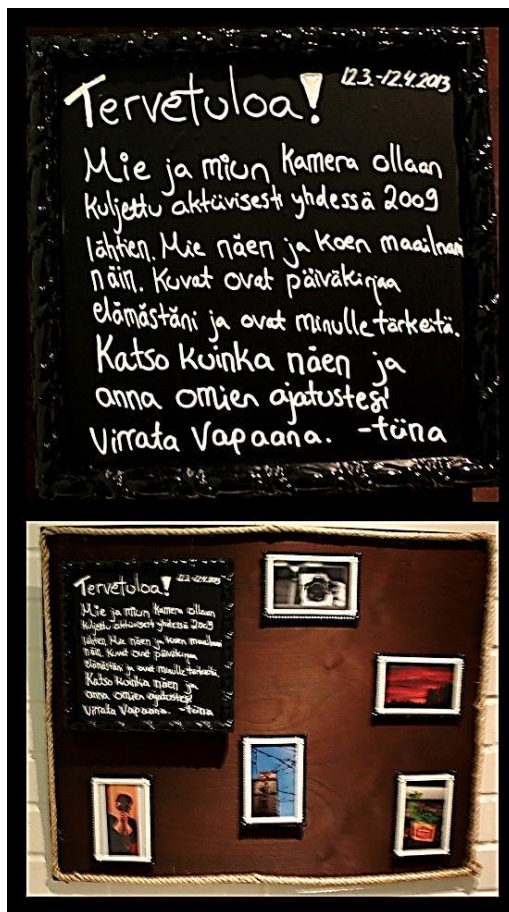
Kuva 9. Näyttelyn yleisilme 1

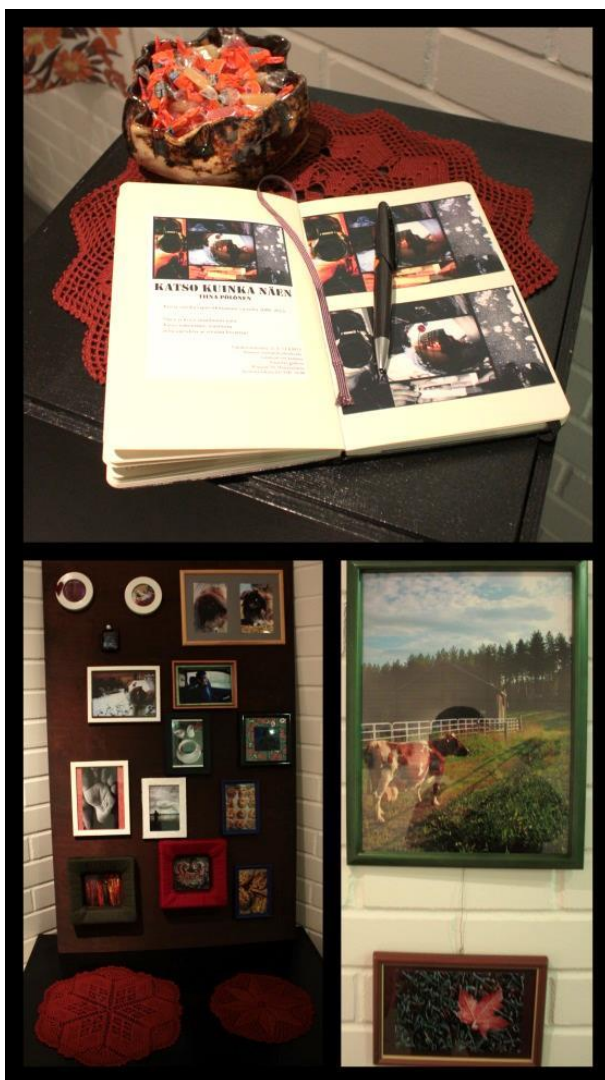
Kuva 10. Näyttelyn yleisilme 2

Kuva 11. Palautetaulu

Kuva 12. Tervetuloitovotus näyttelyyn

Kuva 13. Vieraskirja ja näyttelyn valokuvia

Kuva 14. Näyttelyn valokuvia 1

Kuva 15. Näyttelyn valokuvia 2

6.6 Katso kuinka näen – näyttelyn purku

”Tämä oli se päivä. 12.4.2013. Päivä on kääntynyt iltapäivää ja menimme avopuolisoni kanssa purkamaan näyttelyäni. Olin väsynyt ja tunteellinen, ehkä myös lamaantunut ja haluton purkamaan näyttelyä. Oli luopumisen tuska, mutta helpotus myös siitä, että se on nyt ohi.” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Usean kuukauden työ takana vai pitäisikö sanoa vuosien. Vuosia olen tallioinut elämäni hetkiä ja jonkin ihmeen kautta ne päätyivät muiden nähtäviksi. Purkamisen luulisi olevan helppoa ja nopeaa. Helppoa se ei henkisesti ollut, mutta taulujen alas laskeminen puolestaan oli nopeampaa kuin niiden paikalleen asetteleminen.

Näyttelyn purkuapuna oli avopuolisoni, joka hoiti taulujen irtiottamisen seiniltä, kun minä kävin sillä aikaa skannaamassa tietokoneella galleriatilan vieraskirjasta muistoksi ihmisten kirjoituksia ja kommentteja näyttelystä. Avopuolisoni mielestä tämä ”lamaantumiseni” oli hiukan koomista, mutta lopulta sain itseni heräteltyä ja ryhdyin pakkaus, ja raivaushommiin. Kaikki tehty työ oli koottu laatikoihin ja pusseihin tunnissa.

Purkuhetkellä oli sellainen olo, että vastahan tämä tänne pystytettiin. Vastahan minä tämän koko prosessin aloitin ja nyt se on yhdeltä osaltaan päätöksessä.

”Upea kokemus jota en välttämättä olisi muuten koskaan tehnyt jos en olisi opinnäytetyöni puitteissa sitä toteuttanut. Sain rohkeutta ja vahvistusta. Haikea, mutta onnellinen. Enää ei ahdistaa tai pelota. Minä riitän ja olen vahva.” (Pö-lönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Kuva 16. Luopumisen haikeus ja helpotuksen ilo

6.7 Palaute ja arviointi

”Kynään ja paperiin tarttukaa. Muutama sana sinne rustatkaa. Palautteesta iloa ja hyötyä miulle on, koska kyse luovasta prosessista on. Nimeäsi en tarvitse, vaan ainoastaan kokemuksesi. Kiitos siulle vain ja palaa toki uudestain.” (Pö-lönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Palautteen keräämistä varten olin rakentanut sille näyttelytilaan oman taulun edeltävän tekstin siivittämänä. Palautetaulu oli tehty yhdeksi osaksi näyttelyä ja sen henkeen sopivaksi. Taulu sisälsi yksittäisiä kuvia, jotka eivät olleet kehyksissä esillä, palautelomakkeita ja kyniä. Palautteen keräämisestä oli tehty näyttelykävijöitä osallistava, jotta he pysähtyisivät hetkeksi miettimään ja pohtimaan kokemuksiaan. Palautelomakkeen täyttäminen vaati vähän aikaa ja keskittymistä.

Kuva 17. Palautetaulu osana näyttelyä

”Palaute. Mitä tahdon tietää. No ihmisten kokemuksia tietenkin!” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Vieraskirjaan nimensä tai kommenttinsa jättäneitä oli yhteensä 60 henkilöä ja palautelomakkeita kertyi yhteensä 20 kappaletta. Palautetta kerättiin lomakkeen avulla, jossa oli jo valmiiksi aseteltuja kysymyksiä ja vapaan sanan mahdollisuus. Palautteessa en ollut kiinnostunut henkilöiden nimestä, sukupuolesta tai iästä. Se mitä halusin palautteen avulla kerätä, oli kävijöiden kokemuksia ja kuvista heränneitä muistoja tai ajatuksia. Halusin varmistaa palautteen saamisen, joten kävin puhumassa siitä ohjaustoiminnan opiskelijoille, jotka olivat silloin suorittamassa menetelmäopintoina valokuvatyöpajaa. Olin puhumassa heille oppitunnin aikana ja pyysin heitä vierailemaan näyttelyssäni sekä täyttämään palautelomakkeen.

Kuva 18. Näyttelykävijöitä

Palautelomakkeella selvitin seuraavia asioita: 1. mikä kuva on puhutellut näyttelykävijää, 2. mistä kuvasta nousi kävijälle mieleen oma muisto ja millainen muisto, 3. millainen kokemus kävijälle on jäänyt näyttelyssä, jossa esitellään ihmisen arkielämän kuvia ja 4. vapaa sana näyttelystä.

Seuraavaksi esittelen kysymys kerrallaan palautelomakkeissa toistuvat yleisimmät teemat. Näyttelypalautteet löytyvät kokonaisuudessaan opinäytetyön lopusta (Liite 3).

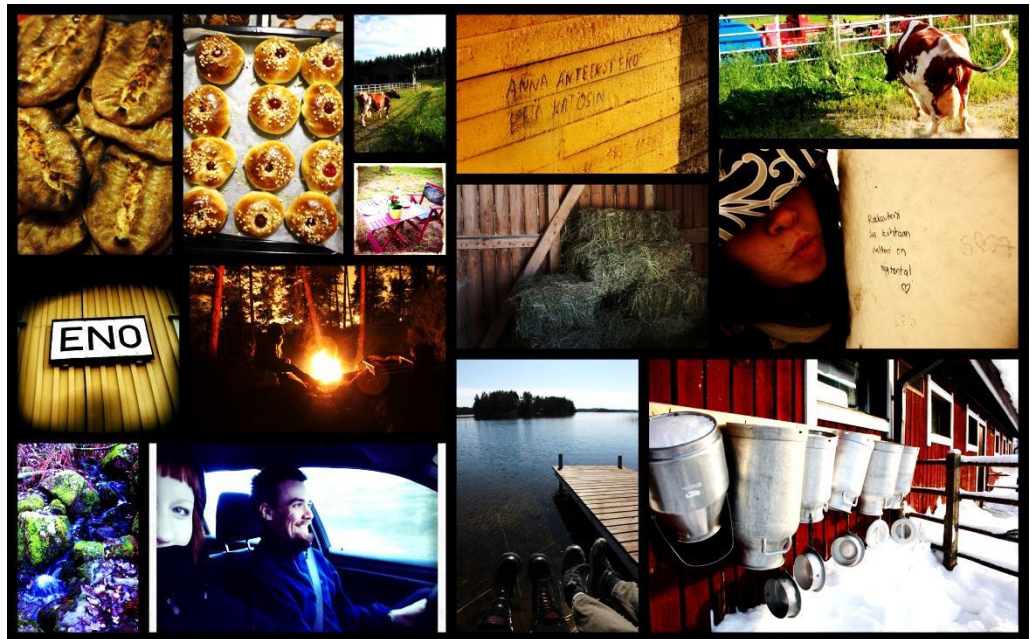
Kuva 19. Palautteen äärellä

Kysymys 1. Mikä kuva on puhutellut näyttelykävijää? Näyttelyssä kävijöitä olivat eniten puhutelleet luontokuvat, heijastukset, lähikasvokuvat ja eno kuvat. Kyseisissä kuvissa oli symboliikkaa ja oivalluksia miten maailmaa voi katsoa jonkin muun asian kautta.

Kuva 20. Kuvat jotka puhuttelivat eniten näyttelyssä

Kysymys 2. Mistä kuvasta nousi kävijälle mieleen oma muisto ja millainen muisto? Muistoja kävijöille nousi eniten mieleen vesistö-, laituri-, lehmä-, leipomis-, rakkaus- ja parisuhdekuvista.

Kuva 21. Kuvat jotka herättivät eniten muistoja näyttelyssä

Kysymys 3. Millainen kokemus kävijälle jäi näyttelystä, jossa esitellään ihmisen arkielämän kuvia? Kävijöiden kokemus siitä, että miltä tuntui käydä näyttelyssä, jossa esitellään ihmisen arkielämän kuvia, oli kuvailtu muun muassa seuraavin sanoin: lämmin, elämänmakuinen, rauhallisuus, kotoisa, viihtyisä ja tunnelmallinen. Ne ovat juuri niitä asioita, joita halusin näyttelylläni välittää, kodinomaisuutta, lämpöä ja viihtyvyyttä. Palautteen pohjalta voin tehdä päätelmän, että olin onnistunut tunnelman luomisessa.

Kysymys 4. Vapaa sana. Näyttelyssä kävijät olivat paljon kirjoittaneet kannustusta ja kiitoksia. Useamassa palautteessa puhuttiin siitä, että oli jäänyt hyvä mieli näyttelyssä käymisestä. Kävijät olivat olleet näyttelyn ilmeeseen ja tunnelmaan tyytyväisiä. Palautteessa minut yllätti se, että suurin osa palautteen antajista oli myös täyttänyt vapaa sana osion.

Näyttelyn pitäminen tuntui jännittävältä ja pelottavalta. Pelottavalta siksi mitä muut ajattelevat. Muiden ajatuksilla ei pitäisi olla niin suurta merkitystä, mutta niin vain ihminen kaipaa muiden hyväksyntää ja kannustusta. Itse sain kannustusta ja sitä kautta hyväksytyksi tulemistä.

Palautteen vaikutus itseeni oli mieltä kohottava ja toi hymyn huulille. Sain ainoastaan yhden kehitysidean, jonka yritän pitää tulevaisuudessa mielessä. Palautteessa tuntui erityisesti hyvältä, että ihmiset avoimesti jakoivat kokemuksiaan ja muistojaan kuvista. Yllättävää oli se, että palautteissa oli pari kuvaa useaan kertaan mainittuna eri lomakkeissa. Koin siitä myös suurta iloa, jos näyttelyni kautta olen saanut jonkun kävijän harkitsemaan valokuvauksen aloittamista. Muiden innostaminen valokuvauksen pariin ei ollut tavoitteissa, mutta se oli positiivinen yllätys.

Vieraskirjan mukaan kävijöitä oli ollut 60 henkilöä yhteensä ja palautelomakkeita 20 kappaletta. Mielestäni palautelomakkeiden määrä oli hyvä, vaikka kävijämäärään nähden niitä olisi voinut olla enemmän. Olen palautelomakkeiden määrään tyytyväinen, koska tavoitteena ei ollut saada palautetta mahdollisimman paljon vaan keskittyä palautteiden sisältöön.

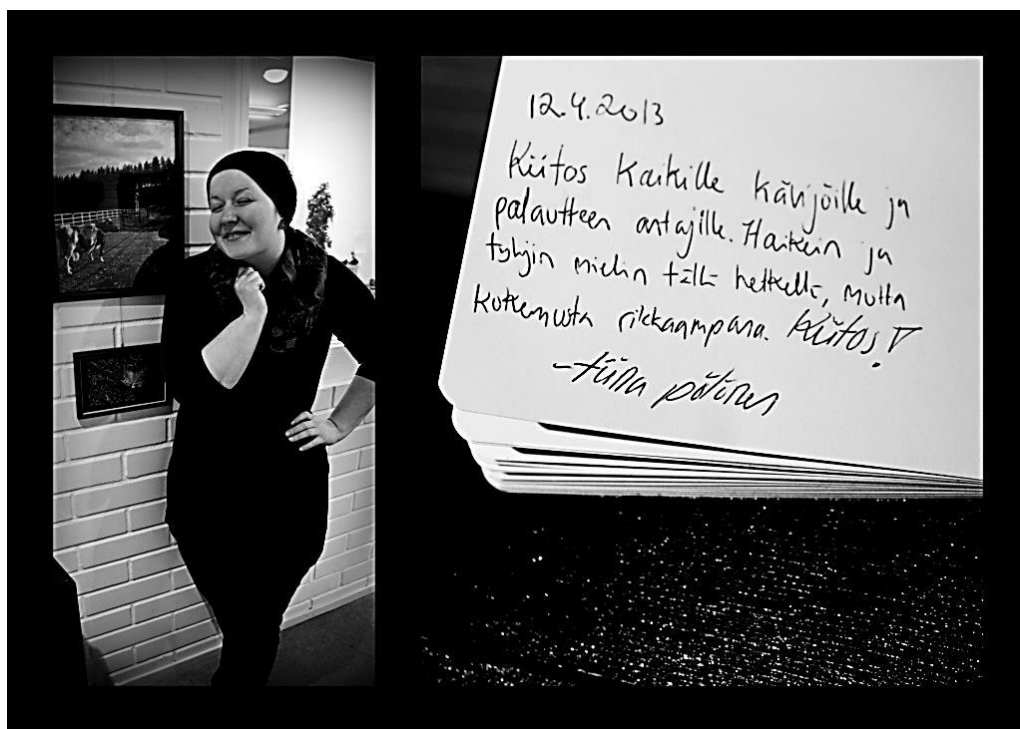
Näyttelyn valokuvat olivat herättäneet ihmisissä muistoja menneestä ja koetuista hetkistä. Näyttelyssä kävijöiden mielestä kuvista löytyi myös syvällisempää tulkintaa jaksamisesta ja luovuttamisesta. Yhdessä lomakkeessa sama kuva oli puhutellut kävijää ja herättänyt myös oman muiston. Lopuissa lomakkeissa kävijöitä puhutelleet kuvat olivat järjestään eri kuvia kuin mikä oli herättänyt kävijän oman muiston pinnalle.

Palautteista sai hyviä kehitysideoita esimerkiksi siihen, että kuvani olivat hyvin maaseutupainotteisia. Millainen näyttely syntyisi täysin kaupunkiympäristössä kuvatusta aineistosta? Paljon tein näyttelyn hyväksi töitä ja osan kiitoksesta sain palautteen kautta, mikä tuntui suurelta palkinnolta. Kuten eräässä palautteessakin mainittiin: ole ylpeä itsestäsi. Sitä minä kyllä olen.

Mikä lopputulos, päätelmä tai merkitys näillä palautteilla on? Ei varsinaisesti mikään tilastollinen tai maailmaa parantava, mutta palautetaulu näyttelyssä on toiminut yhtenä ihmisten kohtaamispaikkana. Ihmiset ovat olleet samojen kuvien äärellä ja täyttäneet palautelomakkeita jättäen ne tauluun roikkumaan. Joku on voinut niitä ohi kulkiessaan lukea ja saada hymyn huulille muiden muistoista.

Palaute vahvistaa sitä ajatusta, että valokuvani on huomattu, ne ovat herättäneet muistoja ja ne ovat liikuttaneet kävijöitä. Se, jos voin omalla prosessillani ja kokemuksillani herättää muissakin näitä tunteiden ja ajatusten heräämisiä, on kaiken tämän työn ja vaivan arvoista. Innostuksen kipinä saattoi syttyä kävijässä tai itse tekijässä uudelleen. Innostus on nimittäin se eteenpäin vievä voima, jolla selviää ja pärjää missä vain.

Palautteen kerääminen oli näyttelyssä kävijää osallistava ja antoi juuri niitä tietoja mitä sillä lähdettiin hakemaan. Näyttely liikutti kävijöitä, herätti muistoja ja toimi kokemusten jakajana. Palautteen saaminen oli minulle voimauttava kokemus, joka vaikutti ajatukseeni siitä, että kelpaan juuri tällaisena. Tekemälläni työlläni on merkitys ja sitä arvostetaan.

Kuva 22. Kiitoksen paikka

7 TULOKSET

Valokuvapäiväkirjan pohjalta näyttelyä rakennettaessa, tulee lähteä ennakoluulottomasti ja rohkeasti liikkeelle. Valokuvapäiväkirjan pohjalta rakennettu näyttely noudattaa pitkälti samoja vaiheita, mitä tavallisenkin näyttelyn pystyttäminen. Täytyy pohtia mitä kuvia valitsee ja miksi valitsee. Täytyy miettiä mikä on näyttelyn tema, jonka ympärille lähtee kokonaisuutta rakentamaan.

Itse pyrin siihen, että en miettinyt asioita liian valmiiksi. Annoin aikaa prosessille ja luotin siihen että prosessi kuljettaa eteenpäin. Ongelmatilanteen tullessa eteen, pysähdyn miettimään ja hain ratkaisun ongelmaan. Tämä on tärkein asia, joka tulee muistaa tulevaisuudessa kun ohjaa kyseistä prosessia. Ei tee päätöksiä ja töitä osallistujien puolesta vaan antaa heille mahdollisuuden ja kokemuksen siitä mihin heidän oma prosessinsa voi johtaa.

Näyttelyn valokuvien valinnassa kannattaa käyttää ulkopuolisia katsojia, koska he näkevät kuvasi uusin silmin. Se että valitsemme itselle merkityksellisiä kuvia, on tärkeää myös että katsojakin pystyy saamaan valokuvasta jotain itselleen. Ohjaustilanteessa ryhmän muun jäsenet voivat toimia ulkopuolisina katsojina toistensa kuville. Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessi koostuu eri vaiheista ja niille tulee antaa aikaa. Aikaa pohtia ja miettiä mitä tuli tehtyä ja miksi. Aika jäsentää ajatuksiamme ja kokemuk-siamme.

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessin aikana käyty tunneskaala oli laaja. Oli niitä ilon hetkiä kun asiat etenivät vauhdilla ja hyvällä mielellä. Vastapainona tälle olivat kuitenkin ne hetket kun oli seinä vastassa eikä tiennyt miten edetä eteenpäin, koska epävarmuus omasta tekemisestä valtasi mielen. Muutamilla kannustavilla sanoilla ja tuella siitä pääsi eteenpäin ja muisti miksi tätä prosessia käy läpi. Siksi että haluaa ilmaista itseään valokuvillaan. Prosessia ohjatessa tulee muistaa positiivinen kannustus ja ohjattavan tukeminen ratkaisujen äärellä.

Näyttely oli puolestaan jännittävä ja pelottava kokemus. Jännitys siitä, miten muut reagoivat ja pelko siitä, että miten kuvien esillä olo vaikuttaa minuun. Näistä näyttelyn alkupuolen tunteista päästyä yli tuli tilalle ilo ja ylpeys tekemästään työstä. Palautteen kerääminen oli tärkeää, koska niistä sai selville mitä ajatuksia tai muistoja näyttelyssä kävijöille oli nousnut mieleen. Palautteesta selvisi myös se mitä mieltä he olivat näyttelystä. Positiivinen kannustus, joka tuli palautteista ja näyttelyn vieraskirjasta oli minulle tärkeää. Kannustus vahvisti itsetuntoani ja sai tuntemaan työni entistä merkityksellisemmäksi.

Prosessissa oli eri vaiheita ja paljon eri tunteita. Vaihe vaiheelta prosessissa edeten ja kuunnellen omia tuntemuksia, sekä reflektoiden niitä, saa tekijä itselleen voimauttavan kokemuksen. Kokemukset ovat aina yksilöllisiä, joten siksi ohjaajan tulee olla ohjaustilanteessa valppaana muutoksille ja mukautua niiden mukaan. Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessi muistuttaa vaikutuksiltaan terapeutista valokuvausta. On kyse henkilökohtaisesta valokuvatyöskentelystä, jossa ei kuitenkaan olla terapiasuhteessa. Valokuvapäiväkirja työskentelyllä on terapeutisia vaikutuksia, kuten itsetunnon vahvistuminen ja voimautuminen. Nämä ovat mielialaan positiivisesti vaikuttavia tekijöitä.

8 KATSO KUINKA NÄEN – TYÖPAJAMALLI

Katso kuinka näen –työpajamalli toimii perusrunkona erilaisille ryhmille. Työpaja voi toimia työyhteisöjen virkistystapahtumana tai useita kuukausia kestävässä prosessina. Osallistujat määrittelevät itse sisällön ja aineiston ja sen, mikä tulee olemaan julkisesti esillä. Yksikään työpaja ei tule olemaan samanlainen, vaikka samasta prosessista on kyse. Seuraavaksi tulen esittelemään Katso kuinka näen –työpajamallin, jonka jälkeen selvitan kohta kerrallaan tarkemmin sisällöistä ja tarkoituksista.

Työpajamalli, jonka olen suunnitellut on lähtökohdiltaan erilainen kuin oma prosessini. Lähtökohtana tässä on kohderyhmä, jolle valokuvaus ei ole tuttua ja heillä ei ole olemassa olevaa valokuvapäiväkirja materiaalia. Suunnittelemani työpajamalli on myös muutettavissa täysin samantyyppiseksi prosessiksi kuin omani on ollut. Luvussa 3.2. on esitelty kumpikin lähestymistapa prosessikaaviona.

Katso kuinka näen Työpajamalli

Kuvio 2. Katso kuinka näen – työpajamalli

Työpajaan osallistuminen vaatii, että on käytettävissä kamera. Se saa olla oma tai lainattu. Kameran tulisi kuitenkin olla sellainen, että sillä otetuista kuvista voi tehdä esimerkiksi hyvälaatuisia suurennoksia. Valokuvien kehittämisen ja näyttelyn pystyttämiseen tarvittavat kehykset osallistujat itse kustantavat kurssimaksun lisäksi. Ryhmäkoossa työpajassa ei voi olla suuri, jotta avoin ja keskusteleva ilmapiiri on mahdollinen. Ryhmän koko vaikuttaa myös näyttelyn rakentamiseen.

1. Ensitapaaminen ja lämmittelevä alkuharjoitus. Ensi tapaaminen aloitetaan heti toiminnalla, jotta turha jännitys saadaan karsittua pois. Lämmittelevä harjoitus voi olla esimerkiksi kuvaustehtävä, jossa annetaan aiheeksi teemoja, kuten mikä kuvastaa tämänhetkistä olotilaasi tai vaikkapa annetaan sanoja, jotka pitää valokuvoin ilmaista. Tehtävään käytettävä aika voi olla kymmenestä minuutista yhteen tuntiin.
2. Lämmittelevän harjoituksen purku. Siirretään jokaisen osallistujan ottama valokuva tietokoneelle. Kuvien siirrossa kannattaa huomioida se, että siihen kuluu aikaa ja kuvansiirtovälineet on oltava mukana. Tilanteen vaatiessa, kuvat voidaan myös katsoa kameran näytöltä. Kuva näytetään kaikille ja käydään läpi, miksi kukin on ottanut sellaisen kuvan kuin on ottanut. Ilmapiirin tulisi olla avoin ja keskusteleva.
3. Tutustuminen annetun ennakkotehtävän pohjalta. Jokainen työpajaan osallistuva henkilö on saanut ennakkotehtävän, jossa tulee tuoda ensimmäiseen kokoontumiseen valokuva, joka kuvastaa omasta mielestä parhaiten itseään. Tehtävää ei pidä ottaa liian vakavasti vaan antaa mielikuvitukselle vapaus ja tulkinta. Kukin näyttää valokuvansa vuorollaan, josta muut osallistujat saavat heitellä kuvaavia sanoja, minkä jälkeen kuullaan kuvanottajan omat ajatukset. Näin päästään tutustumaan henkilöihin hiukan syvällisemmin.
4. Valokuvapäiväkirjan tehtävänanto, tulevan esittely ja suunnittelu. Tehtäväksi annetaan ryhmästä ja aikataulusta riippuen valokuvaustehtävä, jossa pidetään viikosta useisiin kuukausiin valokuvapäiväkirjaa siten, että jokainen osallistuja kuvaa vähintään yhden kuvan päivässä. Kuvat voivat olla aiheesta, jonka kokee tärkeäksi tai haluaa kuvata. Tulevan esittely puolestaan avaa seuraavia vaiheita, miten prosessissa tullaan etenemään. Lopuksi sovitaan välikokoontuminen ja päätetään, pidetäänkö kaikille avoin näyttely vai ainoastaan oman ryhmän kesken.
5. Toimintaosuus. Tämä ennalta määritelty ajanjakso käytetään valokuvapäiväkirjan pitämiseen ja sen lisäksi tulee kirjoittaa valokuvista ja tunnelmista vähintään muutamalla sanalla. Kirjoittaminen tuo tukea kuvaukselle ja auttaa palaamaan aiheeseen jälkikäteen. Kirjoituksiin palatessa muistaa sen hetkiset syyt, miksi on kuvannut ja millaisissa tunnelmissa.

6. Välikokoontuminen ja kuvatun aineiston purku. Käydään yhdessä läpi kuvattua aineistoa. Jokainen tuo kuvansa kokoontumiseen ja kukin saa valita jokaisen ryhmän jäsenen kuvista ne sykkähdyttävimmät ja jättää palautetta kuvien yhteydessä oleviin lomakkeisiin.
7. Näyttelyn suunnittelu, kokoaminen ja pystyttäminen. Luodaan yhteinen teema kuvatuille kuville ja suunnitellaan näyttelyn visuaalista ilmettä. Suunnitellaan mahdollinen juliste ja hoidetaan avajaisjärjestelyt. Pystytetään näyttely tilaan, joka oli yhdessä jo sovittu ensimmäisellä kokoontumiskerralla. Tämä osio voi koostua useammasta kokoontumiskerrasta.
8. Näyttely on avoinna ennalta määritellyn ajan mukaan. Jos näyttely on ryhmän sisäinen, voidaan siihen yhdistää keskustelua ja tarinointia kuvien takaa.
9. Näyttelyn purku, loppu itsearviointi ja palaute. Kokoonnutaan viimeisen kerran yhteen ja kukin osallistuja ottaa valokuvan sen hetkisistä tuntemuksistaan. Kuvat esitellään ja kuvaillaan sanoin miksi kuvasi kyseisen kuvan. Kuvaamisen jälkeen kirjoitetaan ylös millaisia kokemuksia ja tunteita koko prosessi on herättänyt osallistujassa. Kokoon-tuminen päätetään loppupurkuun kirjoitusten pohjalta ja tehdään yhteenveto näyttelystä saadusta palautteesta. Lopuksi toivotetaan kuvaa-misen iloa tulevaisuuteen.

Tämän luvun aluksi mainitsin, että kohderyhmänä ovat erilaiset ryhmät ja sen sisältöjä voidaan soveltaa sen mukaan. Henkilöitä voi olla yksi tai useampi ja minkä tahansa ikäisiä. Rajoitteita ei ole. Ainut edellytys on uskallus osallistua. Tätä uskallusta pyritään vahvistamaan tekemällä ryhmän tai osallistujan kanssa sopimus, jossa luvataan, että siellä puhutut asiat pysyvät niiden seinien sisällä. Luvataan myös kohdella toisia niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan ja annetaan jokaiselle oma vuoronsa kertoa kerrottavansa. Täten kukin saa hetken jakaa kokemastaan ja tekemästään siten, että ei tule keskeytetyksi. Tämä on osa vahvistavaa kokemusta tulla nähdyksi ja kuulluksi. Tätä kyseistä työpajaa ei ole vielä käytännössä toteutettu. Katso kuinka näen - työpajamallista olisi kuitenkin moneksi, kuten esimerkiksi katson kuinka näet, katsokaa kuinka näemme tai katso kuinka näet.

9 POHDINTA

Kuva 23. Prosessi yhdessä kuvassa

Valokuvassa on voimaa, joka tuntuu ja näkyy. Valokuva antaa mahdollisuuden ilmaista itseään, mutta myös luoda uusia tulkintoja ja herättää muistoja tuntemattomallekin ihmiselle. Opinnäytetyön lähtökohtana oli omaprosessin kautta tutustuminen valokuvauksen yhteen työvälineeseen eli valokuvapäiväkirjaan. Siihen oli yhdistettynä valokuvanäyttelyn rakentaminen, joka muodosti ohjauksellisen kokonaisuuden. Omaprosessi ja sen luomat kokemukset ovat luovassa työskentelyssä tärkeässä roolissa, jotta voi ymmärtää ja käsittää, mitä ohjattavat voivat prosessin aikana mahdollisesti kokea. Olen oppinut myös sen, että ohjaajan tulee tuntea ohjattava asiansa, jotta on uskottava ja pystyy aidosti seisomaan asiansa takana.

Lähtökohtana opinnäytetyössä oli intohimo ja kiinnostus luoda itselleni valokuvaukseen liittyvä työskentelyväline omaprosessin kautta. Olisin voinut teettää tämän myös ulkopuolisella ryhmällä, mutta se olisi ollut ristiriidassa aiheesta liittyvän kirjallisuuden ja oppimani kanssa. Kokeile ensin itse ja anna sitten eteenpäin. Tämä oli kokeiluni, jonka pohjalta olen muodostanut työpajamallin, joka odottaa vain käytäntöön siirtymistä eli ensimmäistä oikeaa ryhmäänsä.

Valokuvapäiväkirjasta näyttelyksi -prosessi oli äärimmäisen mielenkiintoinen, koska tutkittava ja tutkija olivat sama henkilö. Haastetta tähän loi se, että minun tuli tarkastella itseäni ja tehdä tietoisiksi asioita, jotka saattoivat tuntua itsestänselvyyksiltä. Prosessin eri vaiheissa saattoi tuntua välillä tyhmältä kirjoittaa omia valintoja, tunteita ja perusteluja asioille. Tämä oli matka itseni ja jos omalla matkallani olen pystynyt innostamaan muitakin valokuvauksen pariin, on se parempaa kuin yksikään taavoitteen täytyminen.

Tavoitteet opinnäytetyölle olivat tutkia ja selvittää omaprosessin kautta millaisia tuntemuksia ja kokemuksia tämänkaltainen toiminta saa aikaan tekijässään. Tavoitteena oli saada omakohtainen kokemus, kuinka valokuvapäiväkirjasta rakennetaan näyttely ja kartuttaa tietoa, millaisista eri osista prosessi koostuu sekä luoda itselleni tulevaisuutta varten työskentelyväline. Mielestäni asetetut tavoitteet täyttyivät. Olen saanut tietoa ja kokemusta, jonka pohjalta olen muodostanut työpajamallin, jota pystyisin tulevaisuudessa hyödyntämään. Valokuvauksesta on tullut tämän prosessin myötä yhä tärkeämpi tapa ilmaista itseäni ja jättää itselleni muisto tästä hetkestä.

Kerran sain sellaisen ajatuksen, että *”elämä on yksi projekti”*. Jonkun korviin tämä voi kuulostaa surulliselta ja hyvin raa’alta. Mielestäni kyseinen lausahdus on enemmänkin toivoa täynnä, koska projektissa on ylä- ja alamákiä ja kun jokin menee pieleen, voidaan arvioida ja oppia. Projektiin voi myös tulla mukaan yhteistyökumppaneita, jotka rikastuttavat sitä. Elämää voi ajatella projektinlailla, se koostuu alkavista ja päättyivistä osista, jossa kukin osio on ainutlaatuinen. Tämä opinnäytetyö on ollut yksi osa elämäni projektia, joka on luonut lisää sisältöä ja antanut voimaa. Ilman tätä en välttämättä olisi koskaan saanut energiaa ja rohkeutta niin paljon, että olisin uskaltanut lähteä omien kuvien pohjalta näyttelyä rakentamaan.

Tämä tutkiva ja kehittävä työ antoi minulle tietoa, kokemusta, oman ilmaisun vahvistumista ja valokuvaukseen liittyvän työskentelyvälineen. Tulevaisuudessa tulee muistaa, että ohjattaville täytyy antaa tilaa ja aikaa kokemuksille ja jakamiselle. Oma jakamiseni tapahtuu tämän raportin muodossa. Elämäni projektissa tämä osa on päätöksessä ja hyvä niin, koska se antaa mahdollisuuden uusien projektien alkamiselle ja kokemiselle. Jospa sinäkin kokeilisit kuvata yhden kuvan päivässä, vaikka vain viikon ajan. Huomaatko mitä kaikkea ympäriltäsi löytyykään?

”Kohti uusia polkuja” (Pölönen 2013, ote työpäiväkirjasta)

Kuva 24. Elämä on yksi projekti

LÄHTEET

Erävaara, T. 2009. Valokuvallisen kohtaamisen suuntaviivoja. Teoksessa Erävaara, T. & Tanskanen, I. (toim.) Välissä valokuvat ymmärtämisen välineinä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 197-199.

Fenomenologinen analyysi 2012. Koppa. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/fenomenologinen-analyysi>. Viitattu 4.10.2013

Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 13-19.

Halkola, U. 2009. Valokuvaterapian teoreettisia perusteita hahmottamassa. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 50-57.

Havainnointi eli observointi. 2012. Koppa. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-jakenttaetyoe>. Viitattu 4.10.2013

Hentinen, H. 2009. Valokuva terapeutin työvälineenä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 41.

Kokemus 2013. SuomiSanakirja. <http://www.suomisanakirja.fi/kokemus>. Viitattu 23.7.2013.

Koski, M. 1999. Todellisuuden kuvia, kuvia todellisuudesta. Teoksessa Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T-J. (toim.) Valoa 1839-1999. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo, 21-30.

Mikä on digitaalinen valokuva? 2004. Digitaalinen valokuva. Ylläpito Olli Rinne. http://www.pikseli.fi/digifaq/2_digivalokuva.html. Viitattu 9.7.2013.

Mikä on valokuvapäiväkirja? – What is photodiary?.2013. Photodiary project. Pro gradu –tutkimuksen toteuttamisalusta. Ari Rapo. <http://photodiaryblog.com/>. Viitattu 9.7.2013.

Näkökulma 2013. SuomiSanakirja. <http://www.suomisanakirja.fi/n%C3%A4k%C3%B6kulma>. Viitattu 23.7.2013.

Palin, T. 2009. Valokuva tekstinä ja tunteita herättävänä esineenä. Teoksessa Erävaara, T. & Tanskanen, I. (toim.) Välissä valokuvat ymmärtämisen välineinä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 12.

Pölönen, T. 2013. Työpäiväkirja.

Salo, M. 2009. Peilin, muistin ja toiston taide – valokuvataiteen ja – terapian yhteyksiä. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 33.

Saraste, L. 1996. Valokuva tradition ja toden välissä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Musta Taide.

Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 214–222.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Voimauttavan valokuvan menetelmä. 2013. Miina Savolainen. <http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>. Viitattu 10.7.2013.

KUVALUETTELO

Valokuvat - Tiina Pölönen 2009-2013

Kuva 1	Tekijän tapa nähdä maailma
Kuva 2	Näen, koen ja tunnen
Kuva 3	Merkityksiä luomassa
Kuva 4	Väliseminaari osana valokuvien valintaa
Kuva 5	Puhuttelee, ei puhuttele – väliseminaarin valinnat
Kuva 6	Luovan kaaoksen keskellä muodostuu kokonaisuuksia
Kuva 7	Katso kuinka näen – näyttely rakentuu paikoilleen
Kuva 8	Aika vetäytyä taka-alalle ja tarkastella mitä tapahtuu
Kuva 9	Näyttelyn yleisilme 1
Kuva 10	Näyttelyn yleisilme 2
Kuva 11	Palautetaulu
Kuva 12	Tervetuloitovotus näyttelyyn
Kuva 13	Vieraskirja ja näyttelyn valokuvia
Kuva 14	Näyttelyn valokuvia 1
Kuva 15	Näyttelyn valokuvia 2
Kuva 16	Luopumisen haikeus ja helpotuksen ilo
Kuva 17	Palautetaulu osana näyttelyä
Kuva 18	Näyttelyn kävijöitä
Kuva 19	Palautteen äärellä
Kuva 20	Kuvat jotka puhuttelivat eniten näyttelyssä
Kuva 21	Kuvat jotka herättivät eniten muistoja näyttelyssä
Kuva 22	Kiitoksen paikka
Kuva 23	Prosessi yhdessä kuvassa
Kuva 24	Elämä on yksi projekti

KATSO KUINKA NÄEN – NÄYTTELY MAINOS

KATSO KUINKA NÄEN

TIINA PÖLÖNEN

Kuvia valokuvapäiväkirjastani vuosilta 2009–2013.

Näen ja koen maailmani näin.
Katso näkemääni maailmaa,
mitä ajatuksia se sinussa herättää?

Valokuvanäyttely 12.3.-12.4.2013
Hämeen ammattikorkeakoulu
Lahdensivun kampus
Ilmarilan galleria
Rinnetie 53, Hämeenlinna
Avoinna arkisin klo 9.00 -16.00

ESITTELY NÄYTTELYSTÄ

Katso kuinka näen

Näyttelyssä esittelen valokuvapäiväkirjani tuotoksia ja kuvat ovat vuosilta 2009–2013. Olen valokuvannut pienestä pitäen, mutta vuonna 2009 uuden kameran myötä harrastus sai uutta tuulta siipiensä alle. Silloin innostuin valokuvaamaan yhä enemmän ympäristöäni ja elämäni hetkiä. Kuvat on aikanaan otettu minua itseäni varten ja en alkujaan ajatellut, että tulisin pitämään niistä näyttelyn. Toisin kuitenkin kävi.

Katso kuinka näen – näyttely on saanut alkunsa opinnäytetyö prosessistani, jossa tutkin omaprosessina kuinka valokuvapäiväkirjan pohjalta rakennetaan näyttely ja millaisia tuntemuksia tekijässä syntyy prosessin erivaiheissa.

Näyttelyssä tuon esille valokuvani, jotka ovat olleet omissa arkistoissani tallessa. Valokuvani ovat päivittäisen elämän pieniä ja suuria hetkiä. Näyttelyn kuvat ovat olleet itselleni merkityksellisiä, joka on ollut kuvien valitsemisen lähtökohtana.

Katso kuinka näen – näyttelyn on tarkoitus esitellä tapaani katsoa maailmaa ja itseäni. Valokuvani voivat toimia ajatusten herättelijänä, joista katsoja voi löytää tai muistaa oman muistonsa. Valokuvat muistuttavat menneestä ja niitä katsoessa kerta toisensa jälkeen, ne saavat yhä uudelleen uuden merkityksen. Valokuvaamalla oppii arvostamaan ja näkemään ympärillä olevat asiat kauniina ja tärkeinä.

Lämpimästi tervetuloa!

Tiina Pölönen

PALAUTE NÄYTTELYSTÄ

Palaute A. ”1. Kuva jossa vaahtera ja risupuu sinisellä taivaalla. Kauniit värit, monitulkintainen. Tumma pilvi kiehtova. 2. Monestakin kuvasta. Nuotiokuva toi lämpöisiä leirimuistoja mieleen. Laulettiin ja juteltiin ja syötiin. 3. Kotoisa. Jäi hyvä mieli. 4. Kiitos! Antoisia kuvahetkiä!”

Palaute B. ”1. Maisemakuva, ”peltoa, metsää ja vielä lisää peltoa..” Maisema, jossa kiire unohtuu ja pystyn rauhoittumaan. 2. Lehmän riemu auringon paisteessa. Tuo mieleen ne monet kesät, kun jännityksellä seurasin aidan takaa lehmien kirmailua uuteen laidun kauteen. 3. Mukava. Hienoa että pystyt huomaamaan kaikki pienet kauniit yksityiskohdat ja kokoamaan huomiosi kauniiksi näyttelyksi. 4.-.

Palaute C. ”1. Syksykuva, jossa on lehtiä täynnä oleva ja aivan paljas puu. Siinä on ristiriitaa, tasapainottomuutta, kauneutta, muutosta. Toisaalta siitä huokuu; olemme erilaisia, erilaisuus on kaunista. 2. Kuva: ”Anna anteeksi Eno, että katosin.” Rakkaan kotiseudun jättäminen ja pois muuttaminen. Kuinka tärkeä osa se minua on ja ajatus, että ehkä joskus vielä palaan takaisin. 3. Muistoja herättävä ja toisaalta pääsee kurkistamaan Tiinan elämään. Ihana näyttely, hyvä tunnelma. 4. Hyvän mielen näyttely.”

Palaute D. ”1. Valitsin kuvan jossa kuvaaja näkyy koiran katseessa. Kuvassa on tunnelmaa ja kuva on teknisesti hieno. Kuvan kaksi näkymää kiehtoo. 2. Heinäkasa muistuttaa minua siitä, kun pienenä kävimme tuttavamme luona maalla, ja siellä sai syöttää hevosia. Siellä oli paljon nähtävää. Kanoja, kissanpentuja yms. 3. Kauniita, taidokkaita kuvia arjesta. Ihana tunnelma. Paljon maanläheisiä maalaiskuvia. Vastapainona tai asetteluna olisi hauskan nähdä saman tyyppinen näyttely mutta kaupunki maisemista. 4. Hienoa työtä oot tehny Tiina.”

Palaute E. ”1. Kuva kenkäpuusta. Kuva kertoo siitä miten yksi paikka on koonnut ihmisiä yhteen. Paikasta tulee kaikkien tuntema. Ehkä koko kylän yhteinen kulttuurikohde. 2. Raapustus ”Rakkauteni sua kohtaan”. Kerran raapustimme toisiinsa kietoutuneisiin koivuihin meidän nimet. Sekä kuva jossa peli tms tuloksia Tiina 2/3 Lauri 1/3. Vastaavia kuvia oman kullan kanssa otettu pelihetkestä. Parisuhteen kisailuja. 3. Aito ja rehellinen. Kaunistelematta kaunis. Kiinnostava. Olisipa hauska nähdä jonkun täysin tuntemattoman henkilön näyttely. 4. Hieno kotoisa näyttely. Ihanan paljon kuvia. Kehykset ihan mahtavia. Tsemppiä oppariin!”

Palaute F. ”1. – 2. Eno, tiedän että se on sinulle paikka ja koti. Minulle tämä on merkki tärkeästä enosta, joka on tuki ja pysähdys paikka kun tarvitsee apua tai mitä vaan. 3. Ihana, tunnelmallinen, kotoisa! 4. Ihanaa Tiina! Seminaareissa puhutut asiat olet saanut hyvin kasattua ja kerättyä. Kai me kuvien valintoihinkin vähän vaikutettiin..Aurinkoa!”

PALAUTE NÄYTTELYSTÄ

Palaute G. ”1. Tosi moni kuva puhuttelee, lehmät ja rakkauskuvat ja lähikasvokuvat ehkä eniten. 2. Pieni pyöreä ”puutarhakalustokuva”, väri ja esineet toivat mieleen lapsuuden. 3. Lämmin. 4.-”

Palaute H. ”1. Kuva puhutteli jo ovella. Siis omakuva jossa ihana hymy. Kollaasissa on vahva tunnelataus elämän eritunteita ja vaihtelevuutta, voi jotenkin samaistua. 2. Maatilan kuvat ja heinäpaalit, muistoja kamalasta allergiahohtauksesta. Muuten niin ihania tunnelmaltaan maaseutukuvat. 3. Ihanan lämmihenkinen näyttely. Värit houkuttelevan lämpimiä. Kuvas-
taa arjen tunteita ja ihmeitä. 4. Kiitos jäi hyvä mieli.”

Palaute I. ”1. Nuotiokuva, jossa henkilö istuu nuotion ääressä hämärässä metsässä. Mielestäni kuvassa on jotakin taianomaista ja se on kaiken kaikkiaan tunnelmallinen. Tulee olo, että haluaisin itekin olla kuvassa. 2. Kuvasta, jossa kahden ihmisen jalat näkyvät etualalla ja laiturin näkyminen oikeassa reunassa. Mieleeni palasi viimekesäinen veneilyreissu poikaystäväni kanssa. 3. Mielestäni näyttely oli näyttävä ja viihtyisä kokonaisuus, johon oli saatu luotua lämmin tunnelma. Ihania ja ajatuksia herättäviä kuvia. 4. Kiitos Tiina!

Palaute J. ”1. Anna anteeksi eno että katosin. Lauseessa on surumielisyyttä ja se jättää paljon arvailujen varaan. 2. Mustavalkoinen kuva jossa olet toista lähellä (kasvot), nousi oma rakkaus/ihminen mieleen. 3. Ihana! Liikutuin. 4.-”

Palaute K. ”1. Syksyinen kuva; lehdetön ja lehdellinen puu. →Samaan aikaan toinen elää värikästä ja täyttä elämää –toinen on tiputtanut lehdet ja valmistautuu jo talveen. On tavallaan luovuttanut/lopettanut. 3. Ihana – vaatimattomasti sanottuna. Monimuotoinen, paljon sisältävä. 4. Pidän tavastasi kuvata heijastuksia ja esittää asioita niiden kautta.

Palaute L. ”1. Järvimaisema, jossa seisot rannalla. Kuvaa jotain isoa, jonka osana me kaikki olemme. 2. Iso lehmä-kuva, Lapsuus maalla tädin luona. 3. Lämmin, tunnelmallinen. 4.-”

Palaute M. ”1. Pieni alussa ollut maisemakuva, jossa taivas hehkuu punaisen sävyissä. Kuva näytti ehkä eniten sen puolen että ympäristöstä voi löytyä yllättäen, jotain erittäin kaunista. Oma arki ja tunteet nousivat pintaan. 2. Pullantuoksu nousi esiin vahvana pullakuvasta. Äiti leipoi aina, pari kertaa kuussa pullaa ja tuoksu levisi kotiin. kotoinen olo ja koti täynnä iloa ja rakkautta. 3. Ai oliko ne arkielämästä vai, näyttivät kyllä niin mahtavilta oivalluksilta, ettei oma huomio aina kiinnity noin lähellä ole-
vaan. Hyvä kun toit näkyväksi pienet (suuret) asiat. 4. –”

Palaute N. ”1. Lähikuva silmästä toimii molemmin päin. 2. Maitohinkit väärinpäin. Kerran fotosoppasin itseni hinkkiin. Lapsuus tulee mieleen. 3. Lämmin. Kotoisa. 4. Ihan sinun näköinen kokonaisuus. Vähän tummia kuvia oli, mieti ensi kerralla valotuksia tarkemmin.”

PALAUTE NÄYTTELYSTÄ

Palaute O. *"Hyvin olet saanut näkyville elämäsi moninaisuuden. Kuvakol-
laasit on rakennettu hyvin ja olet saanut värimaailman lämpöä hehkuvak-
si, sellaiseksi kuin itse olet. Hyvin ripustettu. Kankaat luovat myös tun-
nelmaa mahtavasti. Iso työ! Ole ylpeä itsestäsi."*

Palaute P. *"1. Mies vaeltaa jäätiköllä. Hieno tunnelma ja rauha. 2. Kengät
laiturilla, tuo aina kesän tuoksua neniin. 3. Värikäs. 4.-"*

Palaute Q. *"1. Tuo kuva joka oli 1. luokalla ornamenttityössä, jossa on
kaunis luonnonmuoto. Kivat värit, kaunis, kiinnostava kuva. 2. Karjalan-
piirakka kuvasta tuli mieleen päivä, kun tein ystävien kanssa kerran karja-
lanpiirakoita. 3. Kotoisa, viihtyisä. 4. Prosessistasi näkyy elämä."*

Palaute R. *"1. Kuva nurkassa, jossa olette autossa menossa jonnekin. Sie
katot kameraan ja miehesi hymyilee. – Hetki on tallennettu. Hyvin vauhdi-
kas ohikiitävä tausta on hyvä. Teidän ilmeet mainioita. 2. Juurikin toi 1.
kuva kun on itse mennyt autolla jonnekin kauas. Automatkoilla on ollut
tylsää, niin tylsä mutta niin ratkiriemukastakin ja odotus siitä mitä mää-
rämpäässä odottaakaan. 3. Tunteita herkisti. Rauhallinen tunnelmat, omat
kouluahdistukset hälvenivät hetkeksi. 4. Kiitos näyttelystä."*

Palaute S. *"1. Auto, mieskusi, Apukuskin ½ kasvot. Omat hetket automat-
koilla oman puolison kanssa. Hetki paikalla, tilassa. Kuitenkin kokoajan
edetään, jotain kohti hiljaa tai puhuen. Nauru ja hymy. 2. Viimeinen iso
kuva. Lehmä ja vanha piharakennus (kesänavetta?). Oma mummola ja
lehmien reitti laitumelta navetalle. Astuminen lämpimään lehmänlantaan
paljain jaloin. Lanta purskii mukavasti varpaiden välistä. 3. Suomalai-
suus, suomi, ihmiset, luonto, vuodenajat, hetket pohjolassa. 4. Kiitos elä-
myksestä ja hetkistäsi."*

Palaute T. *"Kuva jossa on kuvattu taivasta ja kahden puun oksia, lehdetön
ja ruskan lehdet. Kuvan värit ovat vahvat ja symboliikka vaikuttava. Vah-
va kuva, paljon ilmaa. 2. Sammalaiset kivet. Kesämökki, rannan kivet ja
rantatyöräs. 3. Lämmin ja elämänmakuinen. 4. Pitäisiköhän itekin alkaa
kuvamaan?"*